

„УНИВЕРЗИТЕТ НА ЈУГОИСТОЧНА ЕВРОПА“ –ТЕТОВО

ПРАВЕН ФАКУЛТЕТ

НАСОКА: СТУДИИ НА БЕЗБЕДНОСТ

МАГИСТЕРСКА ТЕЗА:

**УЛОГАТА НА МВР ВО СПРЕЧУВАЊЕТО НА ТЕШКИТЕ
КРИВИЧНИ ДЕЛА ВО РСМ ЗА ПЕРИОД (2013-2020)**

МАГИСТЕРСКИ ТРУД

Кандидат:

Томислав Трпески

Ментор:

Blerta Ahmedi-Arifi

Тетово, Ноември 2020

Улогата на МВР во спречувањето на тешките кривични дела во РСМ за период (2013-2020)

Содржина:

Апстракт	6
Вовед	9
1. Прва Глава – Улогата на МВР на РСМ во спречување на тешките кривични дела	10
1.1. Општо за МВР	12
1.2. Сектори и оддели во склоп на МВР	13
1.3. Улогата на Одделот за криминалистичка техника во спречување на тешките кривични дела	15
1.4. Улогата на Секторот за меѓународна полициска соработка во спречување на тешките кривични дела	21
1.5. Улогата на секторите за внатрешни работи во спречување на тешките кривични дела	26
1.6. Улогата на Одделот за гранични работи и миграции во спречување на тешките кривични дела	31
1.7. Улогата на Оддел за внатрешна контрола, криминалистички истраги и професионални стандарди во спречување на тешките кривични дела	33
2. Втора Глава - Општи црти за тешките кривични дела според КЗ на РСМ	36
2.1. Најчести видови на тешки кривични дела во РСМ.....	37
2.2. Застапеноста на тешките кривични дела по основни јавни обвинителства во РСМ	41
2.3. Флукуацијата на тешките кривични дела за период (2013-2018)	42

2.4. Казнивоста на тешките кривични дела во РСМ	42
2.5. Ниво на соодветност на санкциите кај тешките кривични дела во РСМ	44
3. Трета Глава - Справување на МВР со Оделни видови на тешки кривични дела	48
3.1. Справување на МВР со тешкото кривично дело: Убиство и обид за убиство	48
3.2. Справување на МВР со тешкото кривично дело: Тешка кражба и разбојништво	51
3.3. Справување на МВР со тешкото кривично дело: Грабнување	54
3.4. Справување на МВР со тешкото кривично дело: Силување	54
3.5. Справување на МВР со тешкото кривично дело: Тероризам	56
3.6. Справување на МВР со тешкото кривично дело: Велепредавство и терористичко загрозување на уставниот поредок	57
3.7. Справување на МВР со тешкото кривично дело: Организиран криминал	59
3.8. Справување на МВР со тешкото кривично дело: Тешка телесна повреда	60
3.9. Справување на МВР со тешките кривични дела чии жртви се жени и деца	61
4. Четврта глава - Слабостите на системот на МВР во спречување на тешките видови на криминал	63
4.1. Споредба на државниот апарат за спречување на тешките видови на криминал со другите земји	64
4.2. Споредба со државите со поефикасен државен апарат за спречување на тешките видови на криминал.....	65
4.3. Споредба со државите со понеефикасен државен апарат за спречување на тешките видови на криминал	68
4.4. Студии на случај	71

5.Заклучок	73
------------------	----

6.Користена Литература	75
------------------------------	----

Абстракт:

Главната цел на овој магистерски труд е вршење на анализа врз Министерството за внатрешни работи на Република Северна Македонија во нивната улога во спречувањето на тешките видови на кривични дела за периодот (2013-2020).

Трудот ја опфаќа улогата на МВР како една целина за борбата против тешкиот криминал, како и многуте оддели и сектори кои се во склоп со МВР и директно имаат влијание врз работата на МВР, во тој контекст и останатите државни или недржавни институции кои исто така имаат улога во спречувањето на тешкиот криминал во земјава.

За подготовката на овој труд беа земени статистичките податоци на тешките кривични дела од одредениот период на ниво на општини како и во глобала, со цел нивна анализа и проучување на тенденцијата на нивниот раст или пад во еден краток период. Исто така беа земени и кратки примери од други држави со цел нивна компарација со нашиот систем за борба на криминалот, за откривање на слабостите и јаките страни.

Поединечно ќе се анализираат видовите на тешки кривични дела кои се најзастапени во земјава, и какви средства и методи користи МВР со цел на нивно спречување, како и казнивоста на истите во склоп на кривичниот законик на РСМ, и неговата ефикасноста во спречување и одрекување на идните извршители на тешки кривични дела.

Посебно внимание ќе биде задржано на следниве тешки кривични дела и нивното спречување:

- **Киднапирање**
- **Убиство и обид за убиство**
- **Тешка кражба и разбојништво**
- **Силување**
- **Тероризам**
- **Тешките кривични дела чии жртви се жени и деца**
- **Тешка телесна повреда**
- **Организиран криминал**
- **Велепредавство и терористичко загрозување на уставниот поредок**

Вовед:

Уште од најраните цивилизации па се до денес, постоело тенденција за воопоставување на каков било, па и најпримитивен систем за спречување на кривичните дела во една човекова, цивилизирана заедница, бидејќи само тоа го дели човекот од тотална анархија и на исто ниво со дивите животни.

Државниот апарат за спречување на кривичните дела прошол низ многу фази и промени за да го достигне нивото на комплексност и ефективност каков што ние познаваме денес, во првобитните заедници не постоеле никакви закони ниту пак носители на државниот апарат за спречување на кривични дела, туку едноставно, секој поединец посебно бил носител на ова право, имено за секое претрпено кривично дело во кое поединецот претрпел некаква штета, и се наоѓал во положба на жртва, тој имал право да возврати да ист или сличен начин, според системот на талионот, *око за око, заб за заб*, овој систем за примена на правда останал уште долги векови по појавата на законите и државните органи за гонење на сторителите на кривични дела, а со примена на овој систем на правда, казните и за ситните кривични дела биле големи, а за поголемите, казната била скоро секогаш со смрт или егзил¹.

Интересно е да се потенцира фактот што иако казните биле драконски и тешки, но не поради фактот што имало многу сторители на кривични дела туку сосема спротивно, прекршувањето на законите во тој период биле многу ретки, ваквите казни се должеле на непознавањето на никакви човекови права, заштита од дискриминација или пак заштита на ранливите биле сосема непознат термин за тогашните *Законодавци*.

Со појавата на првите држави, какви што ние ги познаваме денес, почнуваат да се појавуваат и првите модерни кривични законици, почнуваат да се признаваат и првите човекови права, како и централните државни апарати кои се задолжени за заштита на јавниот ред и мир, почитување на правата на граѓаните и спречување и сузбивање на криминалитетот во државата.

¹ Вид на тешка кривична санкција која се применувала во минатото, која била еднаква со смрт, имено се состоела од истерување на престапникот од заедницата и забрана за негово враќање, поради фактот што тогашниот свет бил суров и немилосрден, осуденикот имал ниски шанси за преживување.

Не постои ниту една држава во светот денес која што нема некаков вид на државен апарат кој е задолжен за одржување на редот и мирот и спречување на криминалитетот во државата, уште на почетокот на првите цивилизации се тежнееело кон создавање на единствено државно тело, кое ќе биде надлежно за сите работи повржани со безбедноста на средината и нејзините граѓани,

Според тоа, скоро секоја држава во светот има централно државно тело чија цел е спроведување на законот врз територијата на државата, иако може да се нарекува поинаку, во зависност од државата која е во прашање или од внатрешното државно уредување, во случајот со РСМ се работи за Министерството за внатрешни работи.

Постоењето на овој државен орган е апсолутно неопходна обрска за секоја држава ако сака да се нарече цивилизирана, каде што правото, законите, и потребата за заштита на своите граѓани од секаков вид на криминал е на прво место.

Не постои држава во светот каде што владее перфектна хармонија, каде не постои извршување на кривични дела, се додека луѓето постојат, живеат, се едуцираат, работат, секогаш ќе има конфликт, секако дека постојат држави каде што стапката на криминалитетот е многу пониска од некои други држави, но сепак, единствена цел на Министерствата за внатрешни работи и сите сектори и оддели кои се во склоп, е да се намали криминалот што повеќе, и да се постигнат подобри резултати во борбата против криминалот во однос на претходната година, а посебно против тешкиот вид на криминал.

Тешкиот вид на криминал е посебно опасен за една држава бидејќи е далеку посериозен од другите видови на криминал во секоја смисла на зборот, доколку државата е премногу бавна, слаба или користи несоодветни методи и средства за борба против овој вид на криминал, тогаш тој може да земе огромен замав во државата и да причини огромни штети од кои ниту една држава не може да се опорави, од таа причина е императивно да се преземаат активности со цел унапредување и усовршување на методите и средствата за борба против овој вид на криминал.

Профилирањето на сторителите на вакви кривични дела е многу покомплексно од причина што се работи за лица кои ги извршуваат кривичните дела со предходна јасно дефинирана цел, што резултира со поголема професионалност и висока спретност во прикривање на докази, голем број на овие сторители ги вршат кривичните дела со цел на заработувачка, како на пример трговијата со жени и деца, откривањето е тешко, се работи

Улогата на МВР во спречувањето на тешките кривични дела во РСМ за период (2013-2020)

за високо интелигентни лица со социопатски или психопатски тенденции кои се многу способни во прикривањето на нивните подмолни намери.

Министерството за внатрешни работи на РСМ се соочува константно со проблемот на криминалот и деликвенцијата, со појава на новите видови на криминал, како и со усовршување на веќе постоечките видови на криминал, работата на министерството на внатрешни работи треба да се менува, со цел да биде поефикасно во спроведувањето на законот и редот во државата.

Меѓутоа мењавањето на законите, методите и средствата за спречување на криминалот во опсег на една држава е многу деликатна и комплицирана работа. Не само што самиот овој чин бара значителни финансиски средства за да се реализира, мора да се има во предвид и реакцијата на самото општество врз овие промени (доколку ги има), од причина што доколку новите промени во работењето на безбедносните и полициските служби донесат само незадоволство и поплаки од страна на граѓаните тогаш Министерството за внатрешни работи само ја влошило веќе лошата состојба во државата.

Со цел ефикасно работење на безбедносните и полициските служби, потребно е пред се согласност на граѓаните, без нивната поддршка и разбирање не постои држава, а со тоа и службите кои што се надлежни да го гонат и спречуваат криминалот.

Вториот проблем е самото општество во Македонија, кое што во однос на другите држави од регионот е доста уназадено и токсично, општество во кое што владеат стереотипи на лошо однесување, како и стигматизација на вршителот на кривични дела. Иако стигматизацијата на сторителот е вообичаена работа во скоро сите држави, бидејќи тоа е укор упатен од страна на * угледните граѓани* кон сторителот на кривичното дело, меѓутоа стигматизацијата во Македонија си има свој сопствен подвит, кој е далеку посуров од оние во другите држави, бидејќи се смета за втора казна врз сторителот, зад кој не стои судија, што ја донел во легитимен суд, и трае извесен период. Стигматизацијата се смета за трајна, доживотна казна, каде осуденикот нема шанса да се ослободи и е обележен за цел живот, и со тоа доаѓаат и погодностите што тој не може да ги ужива како другите, неосудени граѓани.

Уште една карактеристика на стигматизацијата во Македонија е што во многу случаи ја опфаќа и жртвата, како и сведоците на некој кривичен настан, најчесто во случаевите на семејно насилство каде жената го пријавува мажот, врз таа личност општеството ќе гледа со други очи. Затоа државата мора да се потруди да го избегне стереотипот на брутална стигматизација, преку подобрување на односот со јавноста, со цел намалување на непотребен укор.

1. Прва Глава – Улогата на МВР на РСМ во спречување на тешките кривични дела

Општо познато е дека една од битните задачи на Министерството за внатрешни работи е спречување на тешките кривични дела, бидејќи како што беше истакнато претходно е главниот узурпатор за нормално функционирање на една држава.

Иако тешкиот криминалитет постои во секоја држава тој е посебно застапен во држави со низок развој но и во држави каде што постои проблем со нормално функционирање на општеството, каде што постои голема разлика во класите на граѓани, и како резултат на гневот што го поседуваат престапниците, нивна основна цел е да предизвикаат што поголема штета на државата со цел да најдат некое оправдување за нивните постапки. Меѓутоа голем дел од овие кривични дела се реализираат и поради некоја лична корист, материјално – имотна, или пак од свои лични емоционални и духовни придобивки.

Иако Кривичниот законик на РСМ постои за да донесе правда во државата, преку санкционирање на извршителите, тој сепак ја нема таа физичка моќ за да ги изнесе деликвентите пред лицето на правдата, за тоа е задолжено Министерството за внатрешни работи кое работи според стриктните инструкции за законикот, и другите правилници, договори и сл, донесени од страна на државата за нормално функционирање на државата и одржување на ред и мир во општеството.

Законите во државата би било апсурдно да постојат доколку не постои државно тело кое ќе ги произнесува на дело, ќе ги олицетворува, поради таа причина, ниту законите би постоеле доколку не постои МВР, ниту пак МВР би постоела доколку не постоеле законите, бидејќи иако е државно тело, ќе нема правна јурисдикција да гони, сторители на кривични дела и со тоа државата би била беспомошна во борбата против криминалот.

Во таа смисла логично е да се произнесе дека во овој контекст, законите во државата преставуваат мозокот, а Министерството за внатрешни работи раката која ја обавува должноста, која е запишана со закон.

Меѓутоа иако Министерството за внатрешни работи, работи според инструкциите на законите донесени од законодавците во државата, тоа сепак мора константно да еволуира во методите и средствата кое ги употребува, со цел запирање на тешкиот криминал во државата, и како резултат на тоа законите во државата мора да се флексибилни за да направат промени во своите членови, како резултат на

Улогата на МВР во спречувањето на тешките кривични дела во РСМ за период (2013-2020)

новонастанатите промени во работата на МВР, било тоа со воведување на нови мерки и методи, или пак со развивање на технологијата а со тоа и нови начини на гонење и притворување на сторителите на кривични дела.

1.1 Општо за МВР

Министерството за внатрешни работи е едно од министерствата во државата чија улога е спроведувањето на законот во државата.

Тоа за првпат е создадено неофицијално на 2 Август 1944 година во манастирот „Св. Отец Прохор Пчински“, неофицијално се формирало министерството со нужен број оддели на чело со назначен началник, и одлуката траела до формирањето на Народното правителство на македонската држава при Президиумот на АСНОМ. Официјално, на 6 август 1944 година, во селото Рамно, за време на Првото заседание на АСНОМ биле создадени 8 поверенства, меѓу кои и Поверенството за внатрешни работи, под раководство на Киро Петрушев, повереник за внатрешни работи, кој на 16 април 1945 станал министер за внатрешни работи.²

Понатаму, во текот на постоењето на Југославија, и Македонија како нејзина членка, била приморана да се придржува кон тогашниот закон за државна одбрана, како и сите други држави, полицијата во тоа време се нарекувала милиција и имала слични задачи како и денешната полиција.

Со осамостувањето на Република Македонија во 1991 година бил прифатен моделот од западните држави за именувањето и опсегот на работењето на полицијата, и од тогаш милицијата се нарекува полиција.

Основна цел и задача на Министерството за внатрешни работи е пружање на секаков вид на помош на граѓаните кои не само што се државјани на РСМ и имаат констатно живеалиште и работно место во РСМ туку и сите лица кои се привремено во државата или на каков било начин се затекнале на нејзина територија. Но МВР не врши заштитна функција само на физички лица, туку и на правни лица и други државни органи, тоа е задолжено да ги доследува нивните загарантирани права и обврски според закон. Вториот приоритет е гонење на сторители на било какви кривични дела, како и обезбедување на траги и докази со кои се потврдува сторено кривично дело и изнесувањето на сторителот пред суд. Со цел на остварување на својата цел, МВР има на располагање огромни средства кои паѓаат на товар на државата.

² Википедиа

Исто така битно е да се напомене и дека МВР мора да работи според одредени закони, правилници, домашни и меѓународни договори и слично, со цел да се спречи неморално и против законско однесување од страна на еден угледен државен орган, со тоа се подразбира и превенција на секаков вид користење на тортура, измама, уцена, мито, врз осомничените сторители или веќе осудените сторители на било какви кривични дела, како и многу други видови на портивзаконски дела што еден државен орган би можел да ги изврши, земајќи го во предвид фактот што самиот државен орган се наоѓа во перфектна положба за искористувањето на пропустите и дупките во законите на државата, не наведувајќи го фактот што РСМ е позната по пропустите во работењето на многу државни органи, вклучувајќи го и МВР.

Ефективноста на работењето на МВР зависи и од солидарната работа на судовите, јавните обвинители и другите задолжени институции кои на примарен или секундарен начин се вклучени во процесот на гонење, фаќање и правосудно обвинување на сторителот на кривични дела.

МВР ги има следниве задачи кои се уредени со закон:

- Спречување на разгорување на национална, расна или верска омраза и нетрпеливост.
- Заштита на животот, личната сигурност и имотот на граѓаните.
- Остварување на системот на јавна и државна безбедност.
- Спречување на насилно уривање на демократските институции утврдени со со Уставот на РСМ.
- Спречувањето на вршење кривични дела и прекршоци, откривање и фаќање на нивните сторители и преземање на други со закон определени мерки за гонење на сторителите на тие дела.
- Граѓански работи.
- Други работи утврдени со закон.³

1.2 Сектори и оддели во склоп на МВР

³ Член 2 од законот за внатрешни работи

Улогата на МВР во спречувањето на тешките кривични дела во РСМ за период (2013-2020)

Со цел ефективно работење на државните органи во РСМ, многу од нив се разредени на помали оддели, секотри, бироа и слично, така Министерството за внатрешни работи, во својот срж содржи повеќе организациски единици кои се поделени врз основа на зададената обврска која треба да ја извршуваат во склоп на нивното работење.

Најголемиот орган во состав на МВР е бирото за јавна безбедност, тоа работи според законот за полиција и под негова јурисдикција е целокупната полиција што ја има на располагање државата.

За вршење на полициските работи, формирани се следниве организациони единици:

1. Сектор за полициски работи од општа и посебна надлежност е одговорен за секојдневното полициско работење од областа на јавниот ред и мир, превенцијата, како и за полициските активности кои се однесуваат на сложени безбедносни состојби.

2. Сектор за сообраќајни работи е одговорен за секојдневното полициско работење од областа на сообраќајот и сообраќајната превенција; проверка на начинот на спроведување на возачкиот испит и испитот за проверка на стручност на возач-инструктор; учествува во постапката за издавање и одземање на лиценцата на возач-инструктор и други дејствија од областа на сообраќајот.

3. Сектор за криминалистичка полиција ги координира мерките и активностите со организациските единици надлежни за криминалистички работи и Регионалните центри за гранични работи, во насока на воедначено постапување на оперативните полициски служби на терен.

4. Сектор за криминалистичко разузнавање и анализа работи на собирање, обработка и анализа на податоци и информации по претходно утврдени методологии и стандарди за обработка, изготвува аналитички продукти и извештаи и врши нивна дисеминација до организационите единици во организационите единици во Бирото за јавна безбедност.

5. Сектор за гранични работи и миграции е одговорен за секојдневното полициско работење од областа на граничните работи, полициските активности кои се однесуваат на прекуграничниот криминал и миграции, како и на работи кои се однесуваат на странци и реадмисија.

6. Сектор за заеднички работи и управување со човечки ресурси е надлежен за вршење на определени стручни работи за потребите на Бирото за јавна безбедност во областа на управувањето со човечките ресурси, правните и финансиските работи, заштитата на

Улогата на МВР во спречувањето на тешките кривични дела во РСМ за период (2013-2020)

личните податоци и развој на персоналот и застапеност на заедниците кое се грижи за еднаквост на половите.⁴

Втора по големина е управата за безбедност и контраразузнавање и ја има воедно најтешката задача бидејќи е задолжена за безбедноста на целокупната територија на државата.

Таа е задолжена за спречување терористички активности, организиран криминал, шпионажа, уривање на уставниот поредок и друго.

Други, побитни организациони едини во склоп на МВР се:

-Оддел за внатрешна контрола, криминалистички истраги и професионални стандарди

-Оддел за меѓународна полициска соработка

-Оддел за правни работи, судски постапки и управување со човечки ресурси

-Управа за спречување на перење пати и финансирање на тероризмот

Неодамна од 2005 година основан е и одделот за организиран криминал кој сега припаѓа во Бирото за јавна безбедност чија осовна цел е изнаоѓање на најефективните методи за спречување на организираниот криминал, тоа понатамо ги содржи следниве сектори:

-Сектор за финансиски криминал

-Сектор за недозволена трговија со дрога, оружје и опасни материи,

-Сектор за насилан криминал

-Сектор за трговија со луѓе и криумчарење на мигранти

-Сектор за специјални истражни техники

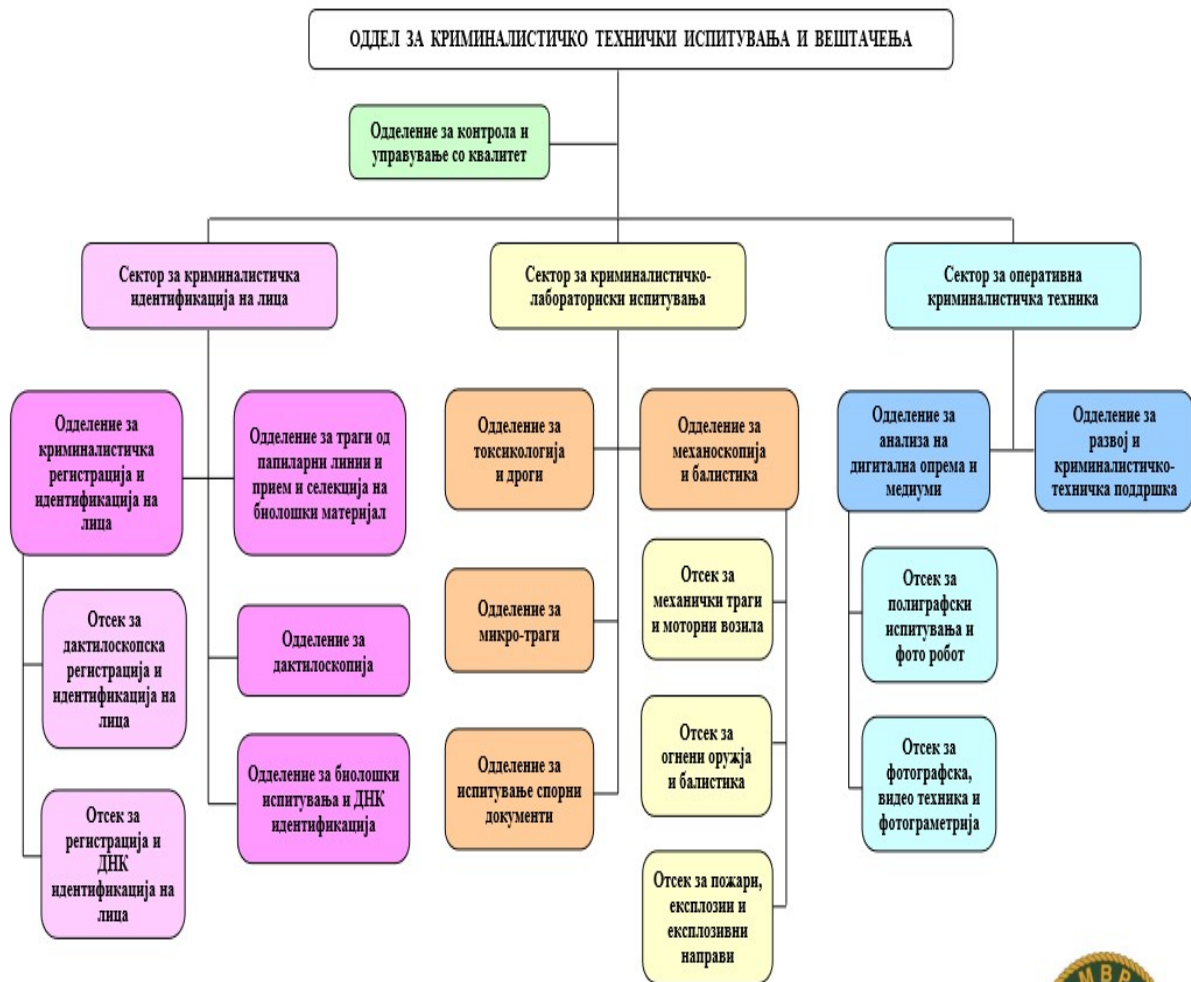
-Сектор за криминалистичко разузнавање

- Сектор за криминалистичка анализа

1.3 Улога на одделот на криминалистичка техника во спречување на тешките кривични дела

⁴ mvr.gov.mk

Улогата на МВР во спречувањето на тешките кривични дела во РСМ за период (2013-2020)

ОДДЕЛ ЗА КРИМИНАЛИСТИЧКО ТЕХНИЧКИ ИСПИТУВАЊА И ВЕШТАЧЕЊА

Улогата на МВР во спречувањето на тешките кривични дела во РСМ за период (2013-2020)

Одделот на криминалистичка техника или Оддел за криминалистичко технички испитувања и вештачења, е еден од многуте оддели во склоп на МВР, тоа иако директно не се бори со тешкиот криминал во земјата, тој оддел се соочува со проблемот од друг, по дискретен агол, имено, со помош на природните и техничките науки (биологија, хемија физика, техника), запотребите на кривичната и предкривичната постапка, изнаоѓа разни трагови и докази од кривичното дело со цел откривање и утврдување на кривичното дело и на неговиот сторител, и со тоа спречување на криминалитетот.⁵

Овој оддел ги користи најсовремените методи и техники за наоѓање на трагите и доказите за сторено кривично дело, и е во константен развој, работењето на МВР не би можело да се замисли без помошта од овој оддел.

Работењето на одделот за криминалистичко технички испитувања и вештачења со цел на ефективно работење во себе содржи голем број на сектори, одделениа и отсеци, меѓутоа готово сите се битни за расветлувања на тешките кривични дела низ земјата, готово сите тешки кривични дела би останале неразјаснети долку клучните докази од кривичното дело како крв, оружје, идентификација на лица и предмети, ДНК анализа, истражување на подметнати пожари и експлозивни и друго. Во трудот ќе бидат анализирани побитните организациони единици кои се најблиску поврзани со расветлување на тешките кривични дела во РСМ.

Секторот за криминалистичка идентификација на лица, во спречување на тешки кривични дела е многу битен поради фактот што веќе идентифицираните лица, вршители на тешки кривични дела, во иднина, доколку сторат ново кривично дело, тие ќе бидат многу полесна мета за прогон од страна на полицијата поради фактот што тие веќе се идентифицирани во системот на МВР.

Со методот на дактилоскопија кој подразбира вршење на идентификација на лица со помош на трагите оставени од прстите на рацете, бидејќи секој човек има различни траги на прстите, овој метод останува и ден денес ефикасен во борбата со тешкиот криминал, иако е до некој степен и застарен во однос на другите, сепак тој си ја врши својата улога ефективно до некој степен. На почетокот се користеле картонски датотеки за собирање на податоците од резултатите, меѓутоа денес, со развојот на информатиката тие се заменети со компјутерска обработка на резултатите, и со тоа овој метод останува ефикасен и ден денес.

⁵ Вовед во криминалистика, Методија Ангелески, Скопје 2007

Улогата на MBP во спречувањето на тешките кривични дела во РСМ за период (2013-2020)

Одделението за траги од папиларни линии и прием и селекција на биолошки материјал е исто така битно за отривање и расчистување на тешкиот криминал, бидејќи папиларните линии или кожните цртежи кои ги поседува секој човек се уникатни и непроменливи за целиот живот, иако овој метод е многу стар за идентификација, тој сепак во некои инстанции може да биде корисен. Меѓутоа анализата на биолошкиот материјал е апсолутно круцијален со цел расветлување на тешките кривични дела во кои во скоро сите инстанции е присутна крв од жртвата или од сторителот, влакна, плунка или пак семен од сторителот на кривичното дело силување, предходна подготовка од тимот што ќе ги собира доказите од местото на кривичното дело е многу битен фактор за расветлување на најтешките кривични дела, од причина што самото место на кривичното дело е многу често хаотична и комплицирана ситуација, не земајќи го и во обзир природниот инстинкт на секој сторител на тешко кривично за прикривање или манипулирање на доказите или сведоците. Исто така, самите биолошки материјали најдени на местото на кривичното дело многу често можат да станат компромитирани од многу надворешни фактор, како на пример во случај кога крвта може да се помеша со други супстанции и да стане безкорисна за анализа, или пак оштетување на коренот на влакното.

Тимот што ќе дојде на местото на кривичното дело мора да делува брзо за да спречи оштетување на биолошкиот материјал, тој мора да се спакува во специјални контејнери и да се означи, па потоа да се прати во лабораторија каде што ќе се изврши анализа со цел обезбедување на доказите. Ваков вид на придобивање на доказен материјал преставува цврст доказ, и во најголемиот број на случаи резултира со конечна пресуда, бидејќи има многу мал процент за грешка при анализа.

Секторот за криминалистичко-лабораториски- испитувања за разлика од предходните организациони единици, се бави со анализа на материјалните предмети и природни појави со цел прибирање на докази за извршено кривично дело,

Така на пример **Отсекот што се бави со пожари, експлозии и експозивни направи**, во најголем број случаи има голема улога во спречување на тешките кривични дела како тероризмот, бидејќи едно од примарните начини за извршувањето на кривичното дело се поставени експлозии на критични места со цел на остварување на некоја цел од страна на терористите, рано откривање и деактивирање на експлозивните направи е круцијално за спречување на огромни штети врз животите на луѓето и имотот, како и подробна анализа врз експлозивните направи кои биле искористени за извршувањето на кривичното дело со

цел идна припрема на МВР за идно соочување со исти или слични експлозивни напади за да се намали или целосно анулира штетата од истите, исто така, кога се во прашање пожарите, од огромна важност е откривањето дали зад некој пожар стои сторител на тешко кривично дело кое, поради големината на доказите би било невозможно да се уништи користејќи посуптилни методи, важно е анализирањето и на остатоците од доказите кои биле оштетени од пожар, бидејќи сеуште можат да се извлечат информации и од докази кои навидум изгледаат комплетно уништени од високата температура.

Отсекот за огнени оружја и балистика е исто така многу важен за спречување на тешките кривични дела, од простиот факт што во најголемиот дел на кривични дела, најчестото оружје е некој вид на огнено оружје, најчесто модел на огнено оружје со низок калибар како пиштол. Балистиката во овој контекст, ги изучува физичките процеси при испалување на куршумот од цевката и исходот при допир со предметите или живото ткиво на човекот или животното, што е битно при спречувањето на тешките кривични дела бидејќи ќе можат да се утврдат мотивите на сторителот на кривичните дела, дали тој само сакал да ја исплаши жртвата со испалување на проектил во воздух или само во насоката на жртвата или пак имал намера да изврши убиство преку испалување на проектилот директно кон жртвата. Кај делот на огнени оружја се анализираат многуте видови на огнени оружја и различните видови на муниција што ги користат истите овие оружја, преку разбирање на физичките принципи и идентификација на огненото оружје и муниција кои биле искористени во извршувањето на кривичното дело, полицијата ќе може да спречи идни извршувања на тешки кривични дела, преку поврзување на сторителот на кривичното дело со огненото оружје и муницијата што ја користел при извршување на кривичното дело.

Одделението за токсикологија и дрога е исто така битно главно за спречување на организираниот криминал со дрога, и недозволената трговија со истата, која е широко распространета низ цела Македонија, а уште повеќе во западна Македонија, која е транзитна зона кон другите држави на балканскиот полуостров. Битна е анализата на дрогата со цел на утврдување на потеклото на истата и со тоа гонење на производителот или продавачот на истата, кој доколку се наоѓа во друга држава, битно е обавестување на истата и координирање за негово лишување од слобода.

Улогата на МВР во спречувањето на тешките кривични дела во РСМ за период (2013-2020)

Во склоп на секторот за оперативна криминалистичка техника спаѓа отсекот за полиграфски испитувања каде е мошне интересна употребата на полиграфот или детекторот на лаги со цел спречување и откривање на тешките и комплексни кривични дела каде има недостаток на доволен број докази или недостаток на сведоци со цел лишување од слобода на осомничен.

Полиграфот според закон не смее да се употребува врз одредена категорија на луѓе:

-лице под дејство на алкохол, под влијание на опојни дроги или други психотропни супстанции,

- Деца кои не наполниле 14 годишна возраст

-лице кое има сериозни срцеви заболувања,

-лице во стресна состојба,

-лице кое зема лекови за смирување,

-лице кое манифестира видливи знаци на душевна болест, заостанат душевен развој или други особено тешки душевни пречки и

-жена за време на бременост и непосредно по раѓање.⁶

Полиграф или **детектор на лаги** е направа која ја користи психичката тензија создадена од поставени прашања и нејзиното дејствување врз работата на вегетативниот нервен систем и биолошките промени, кои ги регистрира со инструменти за мерење на крвниот притисок, работата на срцето, дишењето и потењето.⁷

При испитување со полиграф се користат два метода: тест на врв на напнатост (индиректна метода) и тест на контролни прашања (директна метода). Кога полиграфскиот испитувач се среќава со испитаник кој ги познава деталите за настанот, се

⁶ Pravdiko.mk

⁷ Wikipedia.org

Улогата на МВР во спречувањето на тешките кривични дела во РСМ за период (2013-2020)

користи директниот метод. Тестот содржи клучни прашања, контролно прашање и прашањето на комплексот на вина. Контролното прашање предизвикува возбудување кога испитаникот дава лажен одговор, а потоа таа реакција се споредува со клучните прашања и со прашањето на комплексноста на вината. Лицето кое не лаже нема да покаже реакција на клучните прашања различна од реакцијата на останатите прашања.⁸

Со самото постоење на полиграфот и како средство што полицијата на РСМ може да го употреби во одредени случаи само по себе придонесува кон факторот на страв и со тоа можноста да се предомисли врз идните сторители на тешки кривични дела.

Сторителите на тешки кривични дела во голем број на случаи вешто ги прикриваат или ги уништуваат доказите и траговите од стореното дело, меѓутоа се запознаени со фактот дека доколку полиграфскиот тест докаже дека тие лажат и покаже дека има доволна индиција за истрагата да се врати кон вистинскиот пат за докажување на кривичната, тогаш прикривањето на доказите би било безкорисно и вистината би излегла на виделина, иако можеби луѓето сметаат дека полиграфот е лесно да се излаже со помош на методи за правилно дишење, практикувањето на јога и со контролирано дишење, сепак во пракса тоа е скоро невозможно од причина што апаратот ги детектира и најмалите промени за време на одговарањето на прашањето, без разлика на умешноста на испитаникот, сепак некои многу суптилни промени што телото ги прави се просто невозможно за прикривање.

Иако по сето ова наведено на прв поглед изгледа дека овој апарат е спасот за спречување на тешкиот криминал и решавање на најтешките и најкомплексните кривични дела, сепак во пракса резултатот е многу поинаков и навидум разочарувачки. Како **прво** овој вид на тестирање е многу ограничен во неговата ефективна примена, тој може да се применува само кон одредена група луѓе, **второ**, доколку испитувачот е неискусен, нема вештина и знаење во врска со полиграфот, или доколку претдохно подготвените прашања не можат да отворат пат кон други докази или индикации и **трето**, во многу држави па и во РСМ резултатите од тестирањето не можат да се употребат како доказ во кривичната и предкривичната постапка тие само можат да пружат индикации кон некои потенцијални материјални докази кои навистина можат да се употребат пред суд. Меѓутоа и со сите слабости што ги носи овој апарат на спречување на тешките кривични дела сепак, во многу случаи како резултат на овој апарат се решиле многу случаи каде имало недостаток на материјални докази и сведоци, и се употребило како финален, очаен обид

⁸ Wikipedia.org

Улогата на МВР во спречувањето на тешките кривични дела во РСМ за период (2013-2020)

во истрага која долго време стагнирала, но како резултат на полиграфот пружил доволно индикации за истрагата на се насочи кон правилен пат.

Фото роботот наоѓа секојдневна примена во полицијата и е многу битна алатка за борба против тешкиот криминал, иако во минатото постоело изработка на груби скици со цел идентификација на осомничените за сторено кривично дело кои не биле толку прецизни и достоини на реалниот осомничен.

Меѓутоа со унапредување на информатичката технологија, се измислени и напредни компјутерски апликации што многу детално можат да ги исцртаат лицата на осомничените до последниот детаљ на нивните лица, со што е многу лесно да се препознаат од страна на граѓаните и полицијата, со што шансата за бекство во друга држава би била скоро невозможна.

1.4. Улогата на Секторот за меѓународна полициска соработка во спречување на тешките кривични дела

Секторот за меѓународна полициска соработка (International Police Cooperation Department) е организациона единица во Бирото за јавна безбедност која има улога да врши меѓународна координација на органите за спроведување на законот кои се надлежни за откривање и гонење на сторители на кривични дела, а кои се во полето на меѓународната полициска соработка.⁹

Меѓународната соработка со државите од балканскиот полуостров или со подалечни држави е клучен за борбата против тешкиот криминал, штом се работи за соработка помеѓу две или повеќе држави со спречување на криминалот тогаш сосема сигурно може да се прифати фаткот дека се работи за многу тежок вид на криминал кој загрозува голем број на граѓани и имот од повеќе држави.

Во примерот со борба против тероризмот, како најтежок облик на насилан криминал, РСМ има склучено договор за меѓународна соработка за борба против тероризмот со сите земји членки на ЕУ и со државите од регионот на југоисточна Европа, со следниве држави: Турција, Словенија, Хрватска, Бугарија, Србија, Црна Гора, Романија, Албанија и други.¹⁰

⁹ mvr.org

¹⁰ Филип Рајкел Прирачник за транснационален криминал и правда—Дата Понс-2009

Улогата на МВР во спречувањето на тешките кривични дела во РСМ за период (2013-2020)

Исто така РСМ има потпишано меѓународни договори чија содржина се однесува на спречување на тешките видови на криминал како што се организираниот криминал,недозволената трговија со дрога, недозволената трговија со луѓе и борбата против криумчарење на мигранти, против корупцијата, перење на пари и други.

Соработката на безбедносните служби на Република Македонија во периодот од Втората светска војна до денот на осамостојувањето на земјата (08.09.1991 година) се одвивала во рамките на тогашната СФРЈ преку НЦБ Интерпол - Белград. Повеќето источноевропски (во тоа време социјалистички) држави во периодот на Студената војна го прекинале своето членство во Интерпол.

Во тоа време од земјите со социјалистичко уредување само Југославија и Романија останале членки на Интерпол. Република Македонија има едногодишен вакуум во соработка со Интерпол, и тоа во периодот од нејзиното осамостојување (од септември 1991 год.) до септември 1992 година, кога на 62 Генерално собрание во Аруба - Аруба станува рамноправна членка на Интерпол. Со приемот на Република Македонија во Интерпол започнува и фазата на организирање национален сервис за соработка со Интерпол. До 1995 година меѓународната размена на информации се реализира преку тогашниот Инспекторат за потраги што спаѓал во склопот на Управата за криминалистичка полиција.¹¹

ИНТЕРПОЛ користи свои сопствени шифрирани комуникациски канали кои на државите членки им дава клучни информации со цел водење на успешни истраги, имено, ИНТЕРПОЛ во својата база на податоци има информации за лица по кои се трага, нивни отпечатоци, слики и методите за вршење на кривичните дела. Информациите се високо класифицирани, и како такви, тие мораат да бидат заштитени во секое време и место, доколку дојде до откривање на овие информации и податоци тогаш ИНТЕРПОЛ е обврзан да исплати одредена сума на пари со цел отштета како последица на ненамерно откривање на класифицираната информација,

ИНТЕРПОЛ посебно ги охрабрува сите земји членки да ги фокусираат и назначат своите напори кон борбата против тешките видови на кривични дела како што се организираниот криминал и тероризмот кои преставуваат најголема опасност кон сите земји низ светот, така нашата држава има учествувано во повеќе мисии на ИНТЕРПОЛ за откривање на криминални организации.

¹¹ Вовед во криминалистика, Методија Ангелески, Скопје 2007

Улогата на МВР во спречувањето на тешките кривични дела во РСМ за период (2013-2020)

ИНТЕРПОЛ како организација исто така нуди и обука за полициските сили од земјите членки, за тие да бидат поефикасни во борбата против најтешките облици на криминал, тука спаѓаат и размена на технологии, искуства и вештини.

Министерството за внатрешни работи исто така има склучено договор и со ЕВРОПОЛ, организацијата што се во рамките на Европската Унија, која што е задолжена за почитувањето на законите и правата во државите, целта на ЕВРОПОЛ е подобрувањето на меѓусебните односи помеѓу државите потписнички со цел кооперација помеѓу органите задолжени за борба против најтешките видови на криминал, со цел размена на важни информации помеѓу министерствата за разбивање и апсење на криминални организации и групи што вршат тешки кривични дела како што се организиран криминал и тероризам, и се голема опасност врз државите низ целиот свет.

Главната цел на ЕВРОПОЛ е подржувањето на државите напори за борба против тешките видови на криминал, најголем приоритет се:

- **недозволена трговија со дрога,**
- **недозволена трговија со нуклеарни и радиоактивни материи,**
- **криумчарење на мигранти,**
- **трговија со луѓе,**
- **тероризам,**
- **криминалитет поврзан со моторни возила,**
- **перење пари.**

Кривични дела против животот, телото и личната слобода:

- **убиство, тешка телесна повреда,**
- **недозволена трговија со човечки органи и ткива,**
- **киднапирање, незаконско задржување/држење и земање заложници,**

Улогата на МВР во спречувањето на тешките кривични дела во РСМ за период (2013-2020)

- расизам и ксенофобија¹²

ЕВРОПОЛ се бори и против другите кривични дела кои не се критични како горенаведените како што се пиратеријата, измама, компјутерски криминал, и многу други.

Со цел размена на стретешки информации помеѓу РСМ или другите земји потписнички и ИНТЕРПОЛ се користи апликацијата наречена SIENA (Secure Information Exchange Network Application) е апликација на ЕВРОПОЛ односно алатка за сигурна размена на информации која ја олеснува размената на оперативни и стратешки информации поврзани со криминалот помеѓу земјите членки на ЕВРОПОЛ, ЕВРОПОЛ и третите партнери на ЕВРОПОЛ а воедно со истата се подржува и размената на информации во согласност со Шведската иницијатива, за оние земји кои ја применуваат. Тоа е систем кој овозможува брза, сигурна и лесна трансмисија на информации и нивно процесуирање, ажурирање во согласност со мандатот и правилата на ЕВРОПОЛ.

Оваа апликација е во примена во ЕВРОПОЛ од 01.07.2009 година и е постојано надоградувана со цел да ги задоволи правилата на заштита на лични податоци и безбедност на класифицирани информации, како и да обезбеди усогласеност со сите други правни барања. Во почетокот таа е дизајнирана за олеснување на комуникацијата помеѓу Одделенијата на ЕВРОПОЛ и Бироата за врски само на земјите членки на ЕУ и ЕВРОПОЛ. Денес истата се користи и од земји кои не се членки на ЕУ, но со кои ЕВРОПОЛ има склучено Оперативни и Стратешки договори за соработка.¹³

Доставените стратешко-оперативни информации во текот на изминативе години од страна на ЕВРОПОЛ кон МВР на Македонија се однесуваат на тешки кривични дела, како што се крвни деликти, корупција, недозволена трговија со оружје, дрога, радиоактивни супстанции, и луѓе, тероризам, насилан криминал и др.

Така, Доставени барања за оперативни информации од ЕВРОПОЛ кон МВР во 2014 година се вкупно 128, во 2015 изнесуваат 196 и во 2016 година 226. Со што се гледа тренд на зголемување.

¹² Mvr.gov

¹³ <https://mvr.gov.mk/vest/52>

Улогата на МВР во спречувањето на тешките кривични дела во РСМ за период (2013-2020)

Невозможно е да се докаже реалната причина за зголемувањето на овие бројки, дали е тоа бидејќи ЕВРОПОЛ почнува да има доверба во системот на МВР, и почнува да ја брои помеѓу покомпетентните, спремна да се справува со најтешките видови на криминал, или пак од проста причина што тешкиот криминал расте во сите држави низ светот, и ЕВРОПОЛ мора да смета на сите држави низ светот за помош.

Центарот за спроведување на законот во Југоисточна Европа (СЕЛЕК) е меѓународна организација за спроведување на законот, основана со договор кои ги соединува ресурсите и експертизата на полициските и царинските служби кои ги здружуваат своите напори за поефикасна борба против прекуграничен организиран криминал во регионот.¹⁴

Оперативните активности на СЕЛЕК се спроведуваат главно во рамки на осум Оперативни групи кои разгледуваат прашања поврзани со трговија со дрога и луѓе, украдени возила, криумчарење и царински измами, финансиски и компјутерски криминал, тероризам, безбедност на контејнери и криминал поврзан со животната средина и околина¹⁵

РСМ како една од 11 земки членки на СЕЛЕК има целосен пристап кон предностите што ги нуди оваа организација, тие се следниве:

- Размена на информации помеѓу членките со цел запирање на тешките видови на криминал.
- Разни видови на тренинзи, подготовки, проекти, кои служат за обука за борба против кривичните дела.
- Заеднички истраги, на дбе или повеќе држави членки, кои се обрзуваат да делат меѓусебе информации, за запирање на организиран криминал или на индивидуи кои имаат во план да вршат тешки кривични дела.
- По барање на земјите членки, СЕЛЕК го има капацитетот на организира и праѓа, многу поголеми, регионални операции кои се организираат доколку постои потреба за сузбивање на организираниот криминал.
- Со цел сигурна размена и проток на информациите СЕТЕК користи современа хардверска архитектура која е флексибилна и користи повеќе нивоа на заштита од надворешни напади.

¹⁴ mvr.gov

¹⁵ Selec.org

1.5 Улогата на секторите за внатрешни работи во спречување на тешките кривични дела

Со цел поефикасна борба против криминалот, МВР има формирано 8 подрачни единици низ поголемите градови на РСМ, со цел вршење на полициските работи, притоа секој сектор има свои полициски станици и канцеларии, тие се распоредени низ следниве градови низ РСМ:

СВР Скопје

СВР Тетово

СВР Штип

СВР Куманово

СВР Велес

СВР Струмица

СВР Охрид

СВР Битола

Со ваквата поделба на подрачните единици значително се намалува потребата од трошење на време за лоцирање на точната локација на извршеното кривично дело и пренесувањето и брзото делување на полициските акции отколку да има само едно седиште во цела Македонија, што значи со поставување на повеќе полициски сектори низ поголемите градови во Македонија се зголемува ефикасноста и економичноста во делувањето со опасностите низ цела Македонија, меѓутоа проблемот се појавува, во држави со слаб буџет како РСМ, кога мора рационално да ги подели средствата меѓу одделните сектори во зависност од големината на градот, како и во зависност од густината на криминалот, но бидејќи како што знаеме криминалот, а посебно тешкиот криминал е многу комплексен за предвидување, во многу случаи одделните,

Улогата на МВР во спречувањето на тешките кривични дела во РСМ за период (2013-2020)

изолирани сектори остануваат безпомошни во борбата против тешкиот криминал бидејќи помеѓу поединечните сектори постои голема разлика во готово сите сфери, како што се бројот на обучен кадар, начинот на имплементација на техниките и тактиките, бројот на дростапни возила, технологијата важна за борба против тешкиот криминал, спремни тимови и лаборатории со цел анализа на остатоците од кривичното дело, како и доволен број на средства со цел успешно гонење на сторителот и негово лишување од слобода, што значи дека не сите сектори се правилно снабдени со потребниот број на средства со цел спречување на тешкиот криминал, така на пример иако во СВР Скопје има најголем број на тешки кривични дела во споредба со другите градови во Македонија, поради фактот што опфаќа голема територија и има најголем број на жители во споредба со другите градови во РСМ и сосема е нормално да има поголем број на извршени тешки кривични дела, меѓутоа како што нагласивме пред тоа, меѓутоа тоа не значи дека во другите помали градови како Велес или Струмица во рок од еден ден или еден месец, нема да има поголем број на тешки кривични дела како на пример, крвните деликти, само поради фактот што опфаќа помала површина и има помалку жители, Сторителите на тешките кривични дела се мошне непредвидливи во однос на помалите кривични дела, тие или одлучуваат во последен момент за извршувањето на кривичното дело, или од импулс, и во последен момент одлучуваат да го извршат делото, или пак оние кои професионално се бават со тежок криминал, со цел профит или друга лична или духовна цел, оваа категорија на сторители е уште потешко за спречување од причина што најчесто добро ги кријат траговите и доказите од стореното кривично дело, тие го сметаат прикривањето и уништувањето на доказите како дел од работата, исто како што некој бизнисмен анализира и калкулира каде да ги вложи парите.

И двете категории на извршители се многу тешко да се предвидат од страна на целопуниот државен апарат на МВР, а за одделните сектори кои немаат доволно средства е скоро и невозможно, од таа причина тие најчесто имаат улога да го спречуваат тешкиот криминал по негово извршување, бидејќи го немаат капацитетот за да ги превентираат последиците од кривичното дело, превентирањето на тешкиот криминал е многу комплексна работа која бара долгогодишно анализирање на состојбата на тешкиот криминал во земјата и според тоа создавање на груба скица или шаблон, а да не зборуваме за количината на средства и професионално обучен кадар што е потребен со цел остварувањето за таа цел.

Поради тој факт секторите најчесто имаат улога во спречувањето на кривичното дело по настанувањето на последиците, во смисла на идентификација на сторителот, неговото гонење, и неговото лишување од слобода, што во својата улога е доста ефикасен, бидејќи

иако последиците од делото веќе настанале, сепак се спречува сторителот повторно да изврши слично или уште потешко кривично дело.

Друга битна карактеристика на секторите за внатрешна работа во спречување на тешкиот криминал е дека тие константно водат евиденција за сторени кривични дела и нивните сторители или за кривично дело со непознати сторители. За да можат во иднина да се лоцираат. Со ова и се мери ефикасноста, колку поголем број на кривични дела со непознати сторители толку помала ефикасност во работењето и обратно, во однос на информациите кои се прибираат во однос на кривичното дело, се евидентираат: за видот на кривично дело за кое се работи во конкретниот случај, местото, времето, начинот на сторувањето (модус операнди), мерките и средствата што ги преземаат за утврдувањето на фактите во врска со делото и преземање на мерки и постапки за откривање на сторителот на делото, предизвиканите штети и последици со делото и податоци за жртвата на кривичното дело. Во однос на сторителот на кривичното дело, доколку е познат, содржат податоци за: идентификација на сторителот на делото, место и година на раѓање, место на живеење, пол и старост, занимање, образование, брачен статус, национална припадност, материјална состојба, поранешна осудуваност и други податоци што се значајни за откривање на сторителот на кривичното дело. Овие податоци се обработуваат секоја година и се презентираат во посебни публикации што по правило имаат интересен карактер.¹⁶

Ова евидентирање на податоците повржани за содржината на кривичното дело е исклучително важно со цел грубо предвидување на флукуацијата на кривичните дела во иднина, како и намалување на теретот на само еден орган да врши евиденција врз целокупниот криминалитет низ целата држава, од причина кога секој сектор за внатрешни работи си врши евиденција за сторени кривични дела, во рамките на неговиот сектор.

Друг битен фактор во врска со спречување на тешките кривични дела во рамките на локалните сеткори е се разбира вољата на граѓаните да придонесат кон работата на локалната полиција, иако според закон е забрането граѓаниот да не пријавува кривично дело доколку тој знае дека сигурно се случило или е во процес на извршување. Меѓутоа сепак, во многу случаи граѓаните се решаваат да не пријават тешки кривични дела дури и во случаи кога и самите се жртви, сево ова придонесува кон зголемување на темната

¹⁶ Криминологија, Љупчо Арнаудовски Скопје 2007

бројка на криминалот¹⁷, со што ја прави работата на локалните органи невозможна, од проста причина што ако полицијата не е свесна дека е извршено кривично дело тогаш неможе да се очекува од неа и да делува според закон. Од огромна важност е полицијата да соработува со граѓаните и да се постапува со нив на адекватен начин.

Навременото дознавање за извршени кривични дела претпоставува постојано комуницирање на овластените службени лица со граѓаните, без чии информации не може да се замисли откривањето, спречувањето и превенирањето на криминалитетот и тешките кривични дела. Токму затоа треба да се гради и негува јавната соработка со граѓаните, кои преставуваат, кои преставуваат основен и најбитен извор на известување релевантни за водење на криминалистичката контрола или обработка.¹⁸

Изострената безбедносна свест и култура на граѓаните во најголема мера го отвора просторот за превенција на криминалитетот.

За жал голем број од тешките кривични дела кои се посебно деликатни по нивната природа се дел од темната бројка на криминалот, голем број на граѓаните на РСМ имаат низок степен на верба во државниот апарат задолжен за справување со кривичните дела, од таа причина има голем број на причини зошто граѓаните не пријавуваат кривични дела, една од едноставните причини е што голем број на граѓани едноставно не сакаат да имаат контакт и да бидат испрашувани од полицискиот апарат или да бидат во улога на сведок, улогата на сведок, посебно ако се работи за тешки кривични дела, е мошне трауматична и комплексна улога што лицето треба да ја одигра, поминувајќи низ голем број на судски постапки, агресивни испрашувања од адвокатите на обвинетиот, исто така не е непознато и обиди за поткуп, закани по животот на сведокот и слично.

Друга причина, кога се работи за причината зошто жртвата не пријавува кривично дело е поради страв од стигматизација од општеството, во примерот со тешкото кривично дело силување, голем број од жртвите одлучуваат да не го пријават делото, од траумата што жртвата ја доживеала, тие одбиваат да излезат пред суд, бидејќи поради чувствителноста на кривичното дело тие не сакаат повторно да се потсетуваат на немилиот настан, не спомнувајќи ги испрашувањата на адвокатите од обвинетиот и нивното негирање дали воопшто тоа се случило, како и стравот на жртвата повторно да се сретне со напаѓачот, што е незибежно, бидејќи неговото присуство е задолжително во судските постапки.

¹⁷ Под темната бројка на криминалот се подразбираат кривични дела кои се сторени, последицата настапила но од различни причини (прикривање на трагите од страна на сторителот, непријавување на делото од страна на жртвата и др) останало неоткриено и непознато за властите.

¹⁸ Вовед во криминалистика, Методија Ангелески, 2007

Улогата на МВР во спречувањето на тешките кривични дела во РСМ за период (2013-2020)

Во други случаи пак, кога постои корупција од страна на самите државни органи кои се законски задолжени да спречуваат кривични дела, не делуваат на адекватен начин. Или се свесни дека постои кривично дело, но од други причини не се настојува процесот за прогон на сторителот, бидејќи и самата држава има личен интерес од тоа, тогаш не само што остануваат многу тешки кривични дела нерешени, но и се губи довербата на граѓаните во самиот државен апарат, што како резултат на тоа се губи нивната лојалност и вољата да им помагаат и да кооперираат со полициските служби, не само тоа, туку како последица во невербата во државниот апарат се јавува проблемот кога и самите жртви, гневни од неефикасноста на државниот апарат, во многу случаи не се решаваат да го пријават кривичното дело, заради лична имотна корист или од силна лична желба кривичното дело да остане неоткриено, како вид на бунт против општеството и корумпираноста на државниот апарат, иако на прв поглед може да се помисли дека во вакви случаи се работи за полесни кривични дела, со минорни последици, меѓутоа, доколку МВР не се справи со ваквата појава навремено и ефикасно тогаш жртвите понатаму прераснуваат во соучесници, па потоа во соизвршители па за на крајот, сами да планираат и индивидуално да извршуваат тешки кривични дела, доколку се направи проста калкулација, ако зад секое кривично дело постои барем една жртва, и барем половина останале нерешени од горенаведените причини, тогаш сите тие жртви во иднина можат да станат извршители на тешки кривични дела, во случаевите кај крвните деликти ситуацијата е уште посериозна, во примерот кај кривичното дело убиство, најчесто сторителите вложуваат многу напор и време со цел ефикасно извршување, што им овозможува да не оставаат докази и траги или да ја пренасочат истрагата во друга насока, сево ова ја прави работата на одделните сектори понапорна што во многу случаи и не се спремни за спречување и откривање на сторителите на вакви кривични дела, по што следува алоцирање на потребните средства, ресурси и професионален кадар од поразвиените сектори, за сево ова е потребно време, кои блиските на жртвата го немаат а сторителот на тоа се поткрепува, во многу вакви случаи кога премногу изминало време, шансите за приведување на сторителот се, се пониски, со што гневот кај погодените од кривичното дело расте, и во многу случаи самите губат надеж во полицијата и своеволно се откажуваат од понатамошно помагање на државниот апарат со цел прогон на сторителот, а во ретки случаи дури сами тргнуваат во одмазднички мисии, по стариот начин на делење на правдата *око за око, заб за заб*, што се користело пред па постои било каков државен апарат и закон што налага овластување за прогон на сторителите.

Затоа со цел борба со тешките кривични дела, секторите за внатрешни работи мораат да делуваат брзо, организирано, ефикасно, во спречување на тешките кривичните дела, за да постои добра рамнотежа во односот на граѓаните и полицијата, меѓусебно да ги

исполнуваат своите обврски и да ги почитуваат меѓусебно нивните права со цел да има едно стабилно општество.

1.6 Улогата на Одделот за гранични работи и миграции во спречување на тешките кривични дела

Одделот за гранични работи и миграции е во склоп со Бирото за јавна безбедност, додека на терен е формирана посебна полициска единица, односно граничната полиција што ги обавува полициските надлежности и како таква има стриктна надлежност за осигурување на границите и контрола на преминување на државната граница на РСМ како и националната безбедност на цела територија на државата, бидејќи секоја опасност и закана што доаѓа однадвор мора првин да ги помине безбедносните мерки и проверки на овој оддел, тоа значи дека е една и единствена линија на одбрана против лицата кои имаат намера да влезат во државата и да направат штета од огромни размени врз имотот и лицата.

За извршување на полициските работи што се однесуваат на обезбедување на државната граница и контрола на преминување на државната граница формирани се следните организациски единици:

- Регионелен центар за гранични работи-Север
- Регионелен центар за гранични работи-Југ
- Регионелен центар за гранични работи-Исток
- Регионелен центар за гранични работи-Запад¹⁹

По мое скромно мислење овој сегмент што е во склоп со МВР е најбитен од сите други, иако другите сектори и оддели ја имаат надлежноста за борбата против тешкиот криминал што доаѓа однатре, и е доста сериозен, меѓутоа огромна е разликата помеѓу крвните деликти и тероризмот, што преставува огромна опасност на 21 век и е рангирано прво како најголемо зло врз човештвото поради големите последици што настануваат

¹⁹ mvr.gov.mk

Улогата на МВР во спречувањето на тешките кривични дела во РСМ за период (2013-2020)

како резултат од тоа. Имајќи во предвид дека лицата кои имаат намера да го извршат ова тешко кривично дело се најчесто од друга земја и припадници на ИСИС, тогаш јасно може да се види улогата на граничната полиција, доколку потенцијалниот терорист, ги премине безбедносните гранични проверки, тогаш ништо не го спречува да го изврши кривичното дело на територијата на РСМ. Имајќи го на ум дека психологијата кај терористите е сосема различна од другите извршители на тешки кривични дела од поглед на отсуството за пресметување на сопствените ризици при извршувањето на кривичното дело и по настанувањето на последиците, стравот од смрт не е препрека за терористот, со што ги прави сите напори за спречување на кривичното дело по настанувањето на последиците, сосема безкорисно. Поради ова на граничната полиција треба да и се обезбедат многу поголеми средства, ресурси, модерна опрема и слично за да може навреме да ги детектира ваквите лица, и да ја спречи опасноста уште на самата граница, бидејќи ваквиот вид на криминал единствено се спречува уште во фазата на подготовка, други видови на криминал со кои граничната полиција се соочува и е надлежна да ги спречи се организираниот криминал, криумчарење на мигранти, недозволена трговија со оружја, бело робје, дрога, нуклеарен материјал и слично.

Меѓутоа сево ова не значи дека граничните сигурносни мерки треба да бидат исклучително ригорозни и темелни во нивната проверка на лицата што излегуваат и влегуваат, целта е граничните премини да се безбедни но и отворени, слободни, за да може трговијата со соседните држави да просперира, имајќи го во предвид фактот што РСМ многу малку добра извезува а многу увезува, додавање на премногу стриктни мерки би значело огромна штета врз економијата на РСМ, но доколку се премногу лабави, тоа би значело пораст на тешките кривични дела.

Ниту една држава не може сама да се справи со граничниот криминал, од таа причина од императив е соработката со соседните држави за изнаоѓање на ефективни мерки и стратегии за борба со тешките кривични дела од оваа категорија, меѓутоа најбитни се промените што ќе ги превземе МВР, бидејќи граничната полиција иако за разлика од пред неколку години е подобрена, сепак има место за подобрување, имено, сеуште се соочу со проблемот, односот помеѓу државниот апарат и граѓанството, како што спомнавме предходно, соработката со граѓаните е витален ланец за спречување на внатрешните тешки кривични дела, меѓутоа истото важи и за спречувањето на граничниот криминал, исто така, недостаток на кадар обучен според европски стандарди сеуште недостасува, бавната интервенција на тимовите на терен од многу причини, како на пример недостаток на брзи теренски возила, лоша комуникација, корумпираноста на државниот апарат, празнини во правото или едноставно, недостиг на волја кај професионалниот кадар.

1.7. Улогата на Оддел за внатрешна контрола, криминалистички истраги и професионални стандарди во спречување на тешките кривични дела

Одделот за внатрешна контрола, криминалистички истраги и професионални стандарди е контролниот механизам на Министерството за внатрешни работи врз работата на полицијата и Министерството, поради што и надлежностите на Одделот опфаќаат широк спектар на мерки и активности, кои се преземаат и се насочени кон утврдување на непрофесионалното, незаконито и неетичко постапување на вработените во Министерството за внатрешни работи, како и преземање на низа мерки и активности за нивно спречување од превентивен и репресивен аспект.

Согласно Законот за внатрешни работи, Одделот за внатрешна контрола, криминалистички истраги и професионални стандарди е посебна и независна организациска единица на Министерството за внатрешни работи која остварува внатрешна контрола за потребите на Министерството и спроведува постапки за оценување на законитоста на постапувањето на вработените во МВР.²⁰

Одделот за внатрешна контрола, криминалистички истраги и професионални стандарди постапува при утврдување на појави на незаконито, непрофесионално и неетичко постапување на полициските службеници во вршење на полициските работи, на овластените службени лица во вршењето на посебните должности и овластување и во постапувањето на останатите работници во Министерството за внатрешни работи. Како внатрешен контролен механизам во Министерството, Одделот континуирано работи на документирање на пречекорувањето на законските овластувања на овластените службени лица, расчистување на неправилностите во работењето на вработените во МВР, постапувајќи како по податоци, информации и сознанија кои самостојно ги прибира, така и по добиени известувања, анонимни доставки, претставки од граѓани и вработени во МВР, барање од јавните обвинителства, невладини организации и други субјекти.²¹

²⁰ mvr.gov.mk

²¹ ИЗВЕШТАЈ за работата на Одделот за внатрешна контрола, криминалистички истраги и професионални стандарди

Улогата на МВР во спречувањето на тешките кривични дела во РСМ за период (2013-2020)

За работата на Одделот за внатрешна контрола, криминалистички истраги и професионални стандарди, МВР на РСМ секоја година поднесува извештај за работењето на овој оддел во спречување на кривичните дела како злоупотреба на овластена положба, и непрофесионалното, незаконито и неетичко постапување на вработените во Министерството за внатрешни работи. МВР поднесува извештај за мерките кои се преземени во однос на предходната година, со цел ефикасна борба против овој вид на криминал, мерките опфаќаат широк спектар на механизми како, Соработка со

министерствата од други држави со цел размена на идеи и средства за борба против сличен криминал, стручно обучување на професионален кадар задолжен за спречување на овој криминал, пополнети работни места, разни нови методи и средства, што се разликуваат од изминатите години, поднесување на статистички податоци за работата на одделот во однос на вкупниот број на регистрирани кривични дела, поднесоци, представки, како и поплаки и жалби кон работењето на одделот,

Од сите задолжености и обрски што овој сектор ги има, ние ќе се сконцентрираме посебно на корупцијата, која што за разлика од другите кривични дела за кои е задолжен овој сектор, преставува најсериозен облик на криминал што еден државен апарат може да го стори во текот на своето постоење и работење.

Со цел поефикасна борба против корупцијата, МВР има создадено посебна антикорупциска програма која се надоградува и усовршува секоја година, и го следи извештајот за сторени, пријавени, решени, нерешени и други конкретни информации за кривичните дела на корупција.

Како резултат на ова, секој граѓанин има слободен пристап кон овие информации, и може будно да ја следи борбата на МВР во однос на корупцијата, како и лично да придонесува, преку пријавување на сомнителни дејствија повржани со корупцијата, да поднесува поднесоци кој содржат незадоволства во однос на работењето на некој сектор, подршката на граѓаните има голем придонес кон спречувањето на корупцијата, која преставува огромен проблем и често прераснува и во организиран криминал од огромни пропорции.

Корупцијата како општествено негативна појава претставува безбедносен проблем кој ја загрозува стабилноста на државата, истовремено поткопувајќи ги темелите на системските вредности во општеството што може да резултира со губење на довербата на

Улогата на МВР во спречувањето на тешките кривични дела во РСМ за период (2013-2020)

јавноста во институциите и да го загрози функционирањето на државните органи и правната држава.

Во овој контекст, еден од стратешките приоритети во работењето на Министерството за внатрешни работи е сузбивање на корупцијата и коруптивното однесување кај вработените преку јасно дефинирана политика за безкомпромисна борба против корупцијата. Дизајнирањето на ефективни антикорупциски стратегии во Министерството за внатрешни работи бара препознавање на различните форми преку кои се манифестира корупцијата во полицијата што би овозможило формирање на соодветен антикорупциски пристап

За таа цел, Министерството за внатрешни работи донесува Антикорупциска програма која претставува збир на антикорупциски мерки со кои ќе се гради и промовира доброто владеење и интегритетот во Министерството за внатрешни работи. Развивањето на превентивниот пристап во сузбивање на корупцијата и примената на етичките правила и стандарди ќе ја подигне свеста за улогата и важноста на полицијата во општеството и ќе допринесе за унапредување на институционалниот интегритет.²²

Бројот на посочени пречекорувања на овластувања и злоупотреби на службената положба и овластување на службени лица за период 2015-2019:

За 2015 година се преземени мерки за испитување на 1.524 случаи

За 2016 година се преземени мерки за испитување на 1.391 случаи

За 2017 година се преземени мерки за испитување на 1.200 случаи

За 2018 година се преземени мерки за испитување на 1.382 случаи

За 2019 година се преземени мерки за испитување на 1.371 случаи²³

²² Mvr.gov

²³ Антикорупциска програма на МВР (2015-2019)

2. Втора Глава - Општи црти за тешките кривични дела според КЗ на РСМ

Кај сите кривични дела, вклучувајќи ги и тешките, мора да постојат два елементи за делото да се смета за противправно:

1. Елемент (позитивен) и задолжителен: делото е противправно кога дејствието ги исполнува сите обележја на неговото законско битие.
2. Елемент (негативен) и исклучителен, испитување на противправноста *in concreto*, кон него се пристапува само кога има приговор или индиции дека во конкретниот случај има основи за исклучување на противправноста²⁴

Тешките кривични дела во казнениот законик за разлика од помалите кривични дела се појавуваат во многу форми и начини на извршување, иако во најголем дел од нив казната за извршување на тешко кривично дело е затвор, меѓутоа доколку постоеле олеснителни околности, а во тешките кривични дела може да ги има многу, тогаш сторителот може и да се ослободи од казната. Во многу случаи најбитно кај одредување на казната е степенот на волјата кај сторителот за извршувањето казната и согласност на настапување на последицата, поради тоа, постојат и огромен број на отежнувачки околности, на пример доколку некое убиство е извршено со намера, на свиреп начин со цел пролонгирање на маките на жртвата пред нејзината смрт или кај кривичното дело силување доколку жртвата присилена на обљуба преставува дете кое не наполнило 14 години возраст тогаш казните можат да достигнат и доживотен затвор.

Објектот на заштита кај тешките кривични дела е скоро секогаш животот, телото, интегритетот и достоинството на човекот, бидејќи тоа преставува најприродното право со што човекот се здобива веднаш по неговото раѓање, и е логично кривичните законици најстрого да ги казнуваат сите обиди за повредување на овие најосновни но најбитни вредности на секое општество, бидејќи тие се траг на уназадени општествени вредности и карактеристики на првобитните заедници каде не постоело владеењето на правото.

Доколку го земеме примерот со тешкото кривично дело убиство како кривично дело што постоело илјадници години па се до денес, тоа, Казнениот законик на РСМ го дефинира со употреба на општа формулација, како лишување од живот на друг, покрај тоа, се казнува и убиството од небрежност, покрај основното дело на убиство постојат и квалифицирани, привелигирани дела на убиство, што од основното дело се разликуваат со некои додатни

²⁴ Д-р Олга Кошевалиска Скрипта за казнено право – применета програма

Улогата на МВР во спречувањето на тешките кривични дела во РСМ за период (2013-2020)

околноста, како што е начинот на извршување, својствата на жртвата, субјективните околности и слично.²⁵

Интересно е да се напомене кај самоубиството, иако ги пополнува некои од критериумите за тешко кривично дело, бидејќи во тој случај се врши повреда врз животот и телото на човекот, тоа не преставува кривично дело, но државата сепак бидејќи ги штити овие вредности, секој обид за убедување врз друго лице да стори самоубиство е казнив.

2.1. Најчести видови на тешки кривични дела во РСМ

За одговорот на прашањето на тоа дали некои видови на тешки кривични дела се позастапени од други, секако дека одговорот е да, бидејќи секоја држава има тенденција на пораст на само некој вид на тешко кривично дело, тоа може да биде од најразлични фактори, од уредувањето на државата до општествената состојба и културата што владее. Меѓутоа проблемот во случајот со нашата држава е како резултат на извршување и потоа неотривање на тоа тешко кривично дело од страна на надлежните институции, доаѓа до раст на другите тешки кривични дела.

Во изминативе години главна преокупација на МВР преставува организираниот криминал и корупција, недозволената трговија со дрога, оружје и мигранти,

Министерството за внатрешни работи, посвети исклучително внимание на борбата против недозволената трговија со дрога која е еден од стратешките приоритети на Бирото за јавна безбедност²⁶

²⁵ Казнено право –Посебен дел-, Владо Камбовски, Скопје 2003

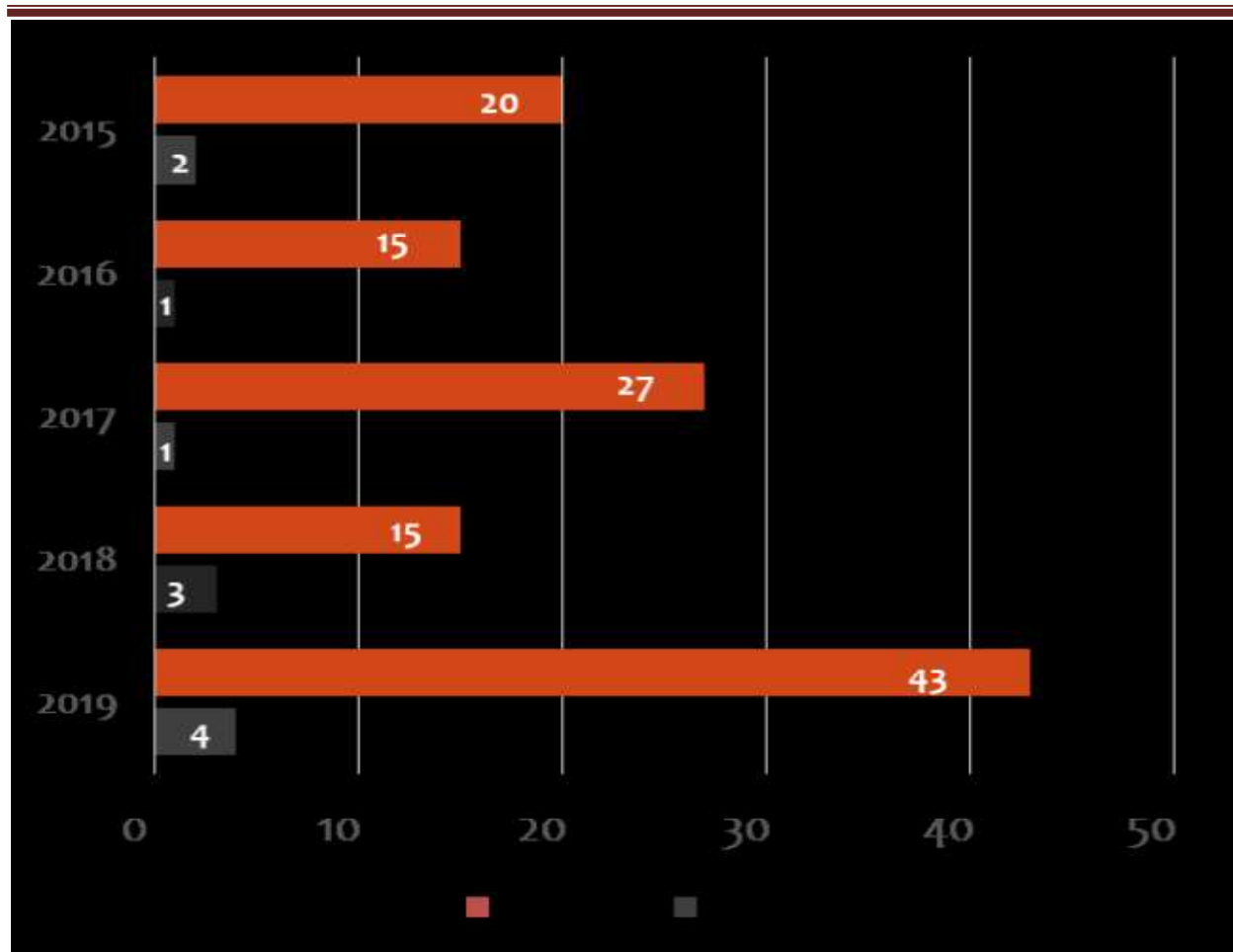
²⁶ Годишен извештај на МВР- 2019

Улогата на МВР во спречувањето на тешките кривични дела во РСМ за период (2013-2020)

Зголемен е и бројот на активности на криминалните групи поврзани со криумчарење на мигранти кои се обидуваат по секоја цена да стигнат до посакуваната дестинација.

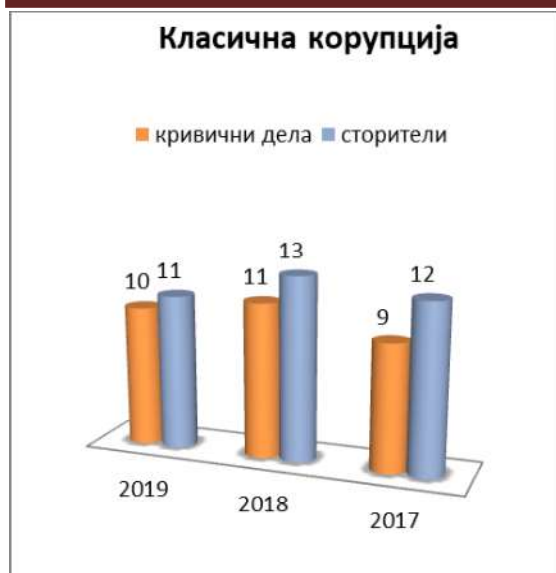
Улогата на МВР во спречувањето на тешките кривични дела во РСМ за период (2013-2020)

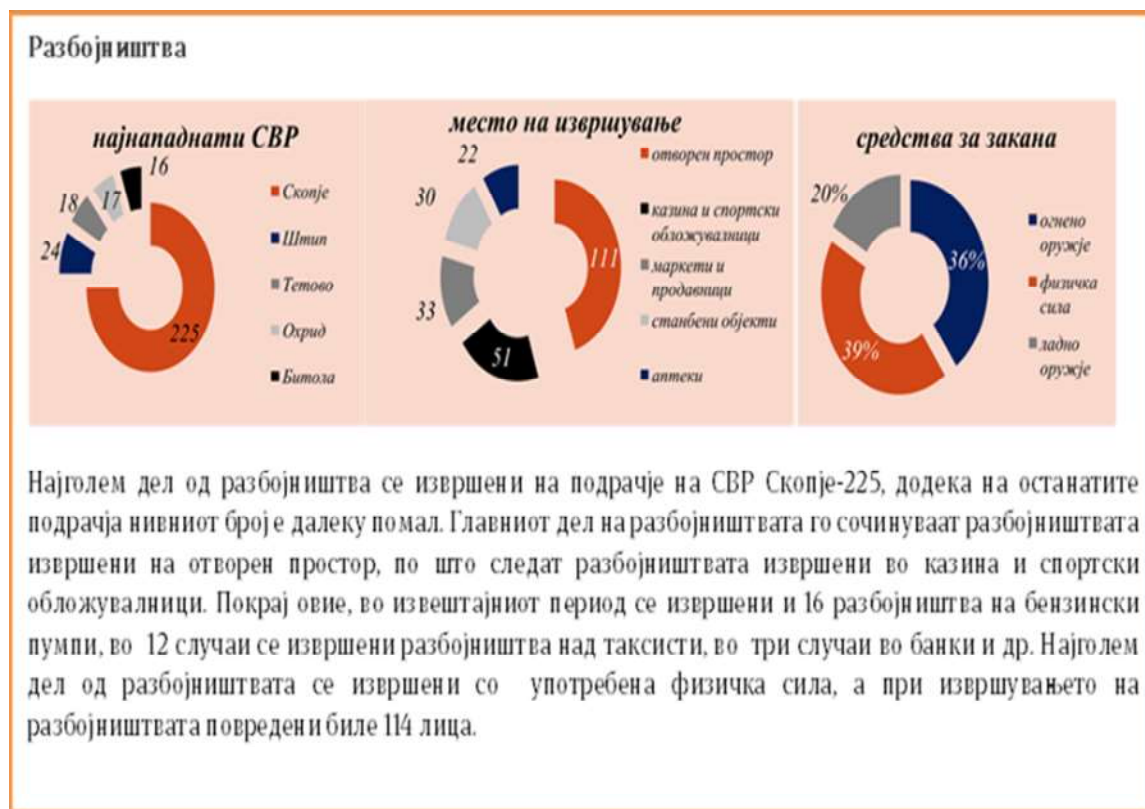
Корупцијата и нејзиното присуство во секојдневното општественото функционирање претставува сериозна закана која ги доведува во прашање демократските процеси и достигнувања како економскиот развој на земјата, притоа создавајќи поволни услови за опстојувањена организираните криминални активности, подривајќи ги политичката, општествената и економската стабилност. Според Индексот за перцепција на корупција на Транспаренти интернешнл за 2019 година, Северна Македонија е рангирана на 106 место.²⁷

²⁷ Годишен извештај на МВР (2019)

Улогата на МВР во спречувањето на тешките кривични дела во РСМ за период (2013-2020)

Друг високозапаен тежок криминалитет во земјава се разбојништвата, кои преставуваат највисок степен на вина при одземање на туѓ имот, како и поради фактот на високата стапка на невработеност и сиромаштијата, овој криминалитет зазема високо место во криминалитетот на РСМ

Улогата на МВР во спречувањето на тешките кривични дела во РСМ за период (2013-2020)

2.2 Застапеноста на тешките кривични дела по основни јавни обвинителства во РСМ

Со цел поедноставување на процесот на анализа на тешките кривични дела, во табелата подолу се преземени вкупните бројки на класичните видови на кривичните дела:

Кривични дела против животот и телото, кривични дела против слободите и правата на човекот и граѓанинот, кривични дела против половата слобода и половиот морал и кривични дела против имотот.

Вкупен број на пријавени полнолетни лица за извршени тешки кривични дела

Основни јавни обвинителства	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Дебар	90	93	65	41	39	47	47
Кичево	237	173	199	185	170	157	104
Охрид	209	80	70	121	87	90	46
Битола	422	175	548	530	461	526	444
Прилеп	535	338	417	362	365	290	468
Кавадарци	131	139	109	125	137	103	247
Гевгелија	163	146	130	149	115	123	129
Велес	237	228	213	164	195	211	205
Крива Паланка	100	93	94	83	55	63	50
Куманово	508	331	165	307	279	355	266
Гостивар	186	37	51	36	55	247	286
Тетово	472	272	504	568	374	415	383
Делчево	57	56	100	82	66	66	33
Берово	58	45	52	53	58	56	45
Радовиш	64	149	102	100	61	91	82
Свети Николе	67	46	68	44	73	67	60
Струмица	482	334	393	398	355	321	346
Кочани	280	206	249	186	102	83	28
Штип	113	263	170	75	190	165	122
Скопје	2,678	3,290	3,244	1,742	1,389	1,864	1,868
Ресен	198	35	14	36	32	185	57
Струга	30	232	293	194	178	-	237
Вкупно	7,317	6,761	7,196	5,581	4,836	5,525	3,813

Податоците се превземени од веб-страницата на Државниот завод за статистика²⁸.

²⁸ <http://www.stat.gov.mk>

2.3 Флукуацијата на тешките кривични дела за период (2013-2018)

Од горенаведеното може да се заклучи дека во РСМ стапката на традиционалниот тежок криминал е во видно опаѓање, почнувајќи од **2014** година, забележување пад на криминалот за разлика од **2013** година, иако во **2015** година забележување мал пораст сепак во наредните години стапката на тешкиот криминал е во константно драстично опаѓање, така во **2016, 2017** и **2018** година бројките се слични, за да во **2019** година да бележиме рекордно ниска стапка на пријавени тешки кривични дела. Иако причината за овие ниски бројки неможе никогаш сосема јасно да се докаже, сепак мора да потврдиме дека МВР во последниве неколку години превзела сериозна иницијатива во борбата против криминалот со воведување на нови стандарди, политики, практики, стратегии, обука на професионален кадар и слично, меѓутоа од друга страна, реалната ситуација е дека традиционалниот тежок криминал е во константно опаѓање и е заменет со други, многу посериозни тешки кривични дела кои земаат се поголем замав во светот и во РСМ и кои причинуваат многу поголеми последици.

2.4. Казнивоста на тешките кривични дела во РСМ

Казнивоста кај сите кривични дела па и кај тешките, зависи од нивото на свеста што сторителот ја поседувал во времето за извршувањето на делото, така, со членот 13 од кривичниот законик на РСМ се наведува дека кривичното дело е сторено со умисла кога сторителот бил свесен за своето дело и го сакал неговото извршување или кога бил свесен дека поради неговото сторување или несторување може да настапи штетна последица, но се согласил со нејзиното настапување.²⁹

Така казнивоста не постои доколку сторителот не бил пресметлив во време на извршувањето на кривичното дело и не можел да го сфати значењето на своето дело или не можел да управува со своите постапки поради трајна или привремена душевна болест, привремена душевна растроеност или заостанат душевен развој, или други, посебно тешки душевни пречки.³⁰ Или пак доколку сторителот на делото е дете, кое не

²⁹Член 13 од КЗ (пречистен текст – 2012) на РСМ

³⁰Член 12 од КЗ (пречистен текст- 2012) на РСМ

Улогата на МВР во спречувањето на тешките кривични дела во РСМ за период (2013-2020)

може да го сфати значењето на своите постапки ниту дали ја посакува последицата што настанува како последица од своите постапки.

Други случаи каде не би постоела казнивост се стварната заблуда, правната заблуда, нужна одбрана, крајна нужда, кај неподобниот обид и доброволното откажување, сторителот може да се ослободи од казната.

Во врска со подготовката за извршување на кривично дело, самата природа на човековото однесување ги прави невозможни сите намери за предвидување дали некое подготвително дејствие од сторителот може да предизвика негово извршување на некое тешко кривично дело во иднина.

Така на пример доколку некој човек влегува во продавница и купува нож, што при извршување на некое кривично дело ќе се смета за ладно оружје, би било апсурдно секое вакво дејствие да се казнува, бидејќи ножот има секојдневна употреба во секој дом, или пак купување на големи вреќи за фрлање отпадоци и селотејп, што на прв поглед кај секој човек може да го наведе да размислува дека овие предмети можат да се употребат при уништување или криење на доказите, како на пример заради криење на труп од извршено убиство и слично. Иако во многу случаи сторителите со цел полесно и побрзо извршување на тешките кривични дејствија најчесто прават други воочливи дејствија пред

чинот на извршувањето односно остранување на пречките или други дејствија кои според кривичниот законик можат да се сметаат за подготвителни дејствија.

Меѓутоа во некои случаи самите подготовки се воочливи и како такви казниви, на пример кај тешкото кривично дело Велепредавство и терористичко загрозување на уставниот поредок, тука самите подготвителни дејствија се сами по себе казниви според закон, и со цел извршување на ова кривично дело сторителот мора да ги помине овие дејствија за да отпочне извршувањето на конкретното кривично дело. Кај тероризмот пак, исто така некои подготвителни дејствија можат да бидат казниви според закон, на пример додека со купување на ножот, сторителот може да изврши огромен број на тешки кривични дела како на пример убиство, обид за убиство, тешка телесна повреда, силување и слично, само со употреба на нож невозможно е извршување на тероризмот, често сторителите на тероризмот при подготовка, набавуваат оружје кое за малку време може да убие многу лица и да уништи имот од огромна вредност, на пример, тешки огнени оружја, пластични експлозиви, кражба на тешки возила, големи изливи на финансиски средства со цел финансирање на тероризмот и слични, меѓутоа со напреднување на технологијата им се пружа шанса на терористите за употреба на

Улогата на МВР во спречувањето на тешките кривични дела во РСМ за период (2013-2020)

средства и методи кои многу потешко се откриваат и како такви, остануваат неоткриени подготвителните дејствија на терористите, а со тоа законот и МВР остануваат немоќни.

Обидите кај тешките кривични дела се секогаш казниви исто како и делото да било извршено, доколку сторителот би го извршил делото доколку не би се појавиле одредени надворешни или внатрешни фактори кои го спречиле извршувањето на делото,³¹ тука исто така е битно степенот на волјата и пресметливоста на сторителот, што поголеми се овие варијабли толку казната ќе се доближува се поблиску до законскиот максимум.

Казнивоста кај тешките кривични дела во однос на улогата што ја имало лицето во извршувањето на делото е слично како и кај останатите кривични дела, така во случаевите кај поттикнувањето, помагањето, соучешништвото и соизвршителството, најчесто степенот на казливост е иста како и самиот да го сторил кривичното дело, но во некои случаи одредени според закон може да се казни поблаго, но никогаш да се ослободи од казната.

2.5. Ниво на соодветност на санкциите кај тешките кривични дела во РСМ

Иако сите казниви дела се штетни за едно општество, тешките кривични дела добиваат една посебна димензија и како такви се разликуваат од другите класични видови на криминал и како такви го разоруваат цивилизираното општество и ја намалуваат безбедноста и сигурноста на граѓаните на државата. Меѓутоа колку и да звучи апсурдно, причинувањето на тешки злодела е нешто сосема природно за човекот, имајќи го во предвид фактот што луѓето се комплексни битија и врз нив во текот на животот во една заедница влијаат многубројни фактори, внатрешни и надворешни кои го обликуваат на чинот на видување на светот околу нив, со тие сознанија тие всушност потоа и постапуваат низ животот, и од тие фактори зависи дали човекот ќе се обликува во некој кој ќе биде прифатен од заедницата или огорчуван од неа.

³¹ Член 19 од КЗ (пречистен текст – 2012) на РСМ

Улогата на МВР во спречувањето на тешките кривични дела во РСМ за период (2013-2020)

Меѓутоа без разлика кои фактори го доведоа сторителот кон извршување на некое кривично дело, тоа нема скоро никогаш да направи некој удел за одмерување на санкцијата.

Пред да се пресуди за некое сторено тешко кривично дело најпрвин мора да се изврши законско одмерување на казната, постојат два вида за одмерување на казната, законско и судско одмерување на казната, под законско одмерување на казната се подразбира пропишување казна од страна на законодавецот за секое казнено дело, притоа законодавецот има предвид секогаш определен тип на казнено дело и тип на сторител, а не и конкретно дело или сторител³².

Според вториот, под одмерување на казната се подразбира само активност на судот во определување на казната за конкретното дело, судот, во изборот на конкретната казна нема апсолутна слобода, туку е врзан за словото на законот и за законски пропишаната казна, оттука, оправдано е освен за судско да се зборува и за законско одмерување на казната.³³

Меѓутоа иако запишаните слова во законот се ладни и безмилосни без разлика за кој човек се работи, сепак, судијата е оној што мора да ја донесе конечната одлука, а тоа никогаш не е лесно, бидејќи без разлика на тежината на делото, сепак и сторителот е живо битие и судијата неможе да остане непристрасен при донесувањето на конечната одлука, сепак нашето законодавство предвидува при одмерувањето на казната, судијата

да не се води слепо само според законот, бидејќи законот неможе да ги предвиди сите комплекси животни ситуации кои можат директно или индиректно да влијаат врз големината на казната. Исто така веќе донесени пресуди за слични дела можат да бидат добар показател при одмерувањето на казната.

Иако многу луѓе тврдат дека добар судија е оној што е непристрасен и безчувствителен и точно ги следи запишаните зборови на законот, меѓутоа тоа не е точно, добар судија е оној што се адаптира кон новонастанатите промени што законот неможе да ги предвиди, да биде фер спрема секој осомничен без разлика на тежината на стореното дело и пред се да биде човек, бидејќи може и тој, еден ден да се најде на местото на осомничениот.

При одмерување на казните кај тешките кривични дела, многу е важно која била жртвата на нападот, бројот на препреки кои сторителот ги совладувал пред да го изврши делото, бидејќи тоа е знак за степенот на одлучност и непоколебливата волја кај сторителот дека

³² Казнено право –Посебен дел-, Владо Камбовски, Скопје 2003

³³ Казнено право –Посебен дел-, Владо Камбовски, Скопје 2003

Улогата на МВР во спречувањето на тешките кривични дела во РСМ за период (2013-2020)

сака кривичното дело да биде извршено и неговата согласност во врска со последиците од кривичното дело, како и нивото на квалифицираност на делото.

Така на пример кај тешкото кривично дело силување, кај основниот вид на ова дело казната затвор се движи само од 3 до 10 години, додека пак ако жртвата е дете кое наполнило 14 години казната затвор се движи од најмалку 10 па и до доживотен затвор или доколку жртвата е немојно лице кое не може да пружи отпор казните слично се движат од најмалку 8 години, кога жртвата е дете кое не наполнило 14 години казната затвор е најмалку 12 години или доколку при чинот на обљуба настапило тешка телесна повреда или смрт, казната е најмалку 15 години.³⁴

Без да навлегуваме во содржината на сите тешки кривични дела поентата е дека казната може еноормно да варира во зависност од гореспоменатите фактори, при што најотежнувачки околности се доколку жртвите припаѓаат кон оние категории на лица за кои што државата пружа посебна заштита и грижа, како и фактот што оваа категорија на лица не може ефективно да пружа отпор доколку се најде под напад, како на пример децата и немојните и старите лица кои поради физичките и психолошките недостатоци се наоѓаат во многу неповолна позиција, и секој обид за сторување на тешки кривични дела врз нив се смета за подмолен чин што е тешко критикуван од страна на јавноста и државните органи.

Притоа, битен сегмент е процесот на ЗКП кој гласи Донесување пресуда врз основа на спогодба на јавниот обвинител и осомничениот во истражната постапка, преку што, во нашето законодавство, всушност, се прифаќа процесот на преговарање за вината.

Вакво спогодување за вината Нацртот на ЗКП предвидува за кривични дела за кои е пропишана казна затвор до 10 години³⁵. При кусо, површно разгледување на одредбите на КЗ кои се однесуваат на кривичните дела против животот и на кривични дела против половата слобода и половиот морал, како и на други сериозни кривични дела, може веднаш да се види колку широк спектар на казнени дела опфаќа одредбата која предвидува можност за спогодување за вината за дела кои се казнуваат до 10 години, а тие се: неколку облици на делото убиство (убиство на миг, убиство од небрежност, наведување на самоубиство и помагање во самоубиство), телесна повреда и тешка телесна повреда, основно дело силување, обљуба врз немојно лице како и основно дело полов напад врз дете и некои облици на делото трговија со луѓе. Овие се само дел од

³⁴ Член 186 од КЗ (пречистен текст – 2012) на РСМ

³⁵ Чл. 489, ст. 1, Нацрт ЗКП.

Улогата на МВР во спречувањето на тешките кривични дела во РСМ за период (2013-2020)

големиот број казнени дела кои се казнуваат со казна затвор до десет години. Тешко е да се увери жртвата дека во нејзин интерес е постоењето било каква спогодба помеѓу сторителот и обвинителот во однос на тие дела. Нацртот на ЗКП тоа го дозволува во рамки на овој член, кој опфаќа повеќе општо-опасни казнени дела. Дури има и мислење дека всушност спогодбата за вината би требало да постои како можност за сите дела, без разлика на нивната санкција. Тоа значи дека, ако таквата спогодба се прифати од судот, обвинетиот ќе добие минимална казна само затоа што си го признал делото.³⁶

Меѓутоа самата казна затвор не е единствената казна со која осудениот се соочува, иако според закон, затворот служи за институција која што има обврска да го рехабилитира сторителот на кривичното дело, за по одслужувањето на казната тој да не стане повратник и да може успешно повторно да се адаптира на нормален живот во општеството меѓутоа не е никаква тајна за тоа што стварно се случува, поправните институции во тој контекст се посебно немилосрдни кон сторителите на тешки кривични дела, наместо тие да служат за рехабилитација, тие влијаат негативно кон осуденикот, катастрофалните услови во затворите во РСМ се сами по себе доволна казна, тие преставуваат легла на криминалитет каде сторителите на тешки кривични дела се удружуваат со цел да ги поделат своите вештини и методи за извршување на кривични дела, тука и сторителите на полесни кривични дела се стекнуваат со знаења и искуства од другите сторители на потешките кривични дела, така место нивна рехабилитација со цел повторна адаптација во општеството, тие по отслужување на казната, поради факторите од предходната средина во затворите, се манипулирани кон извршување на многу потешки кривични дела од тие за кои биле предходно осудувани. Судбината на лицата кои при извршувањето на кривичните дела биле непресметливи, често поради душевна болест или растројство кое

е прогресивно или неизлечливо по природа е уште потешка, така по пресудувањето дека се виновни за одредено кривично дело, тие се пренесуваат во здравствени установи каде што не се почитуваат ниту нивните основни права и над нив се вршат грозоморни експерименти со цел на тестирање на нови лекови и слично.

Иако мачењето во секој облик и за која било цел е строго забрането во секоја држава, сторителите на најтешките кривични дела како на пример тероризам се често, по нивното лишување од слобода пренесувани на непознати локации со цел врз нив да се врши психичко и физичко измачување со цел давање на информации кои ќе бидат битни за спречување на идни терористички акции, иако на прв поглед можеби целта ги оправдува средствата, бидејќи на овој начин потенцијално може да се спасат безброј животи и имотна штета, треба да се земе во обзир дека државата како институција на располагање има огромни средства, ресурси и професионално обучен кадар за спречување на секакви видови на криминал, и не треба да се сведува на овој подмолен чин со цел спречување на криминалот.

³⁶ Положбата на жртвата во Казненото Право -Докторска дисертација, Беса Арифи, 2010

3. Трета Глава - Справување на МВР со Оделни видови на тешки кривични дела

МВР при спречување со одделните видови на тешок криминал најпрвин мора да ги алоцира средствата и ресурсите кон кривичните дела кои вршат најголем притисок се директна опасност, и се најзастапени во тој одреден период, бидејќи РСМ со нејзиниот ограничен буџет, нема доволно средства да се справи со секој вид на криминал кај секој одделен сектор и поради тоа треба паметно да се вложуваат ресурсите, со цел сузбивање на најзастапениот криминал.

Така преку годишните извештаи што ги поднесува МВР се опишуваат работите што ги превзело министерството и стратегиите што се имплементирале за спречување на одделното тешко кривично дело.

Заради таа цела, пожелно е бирото за јавна безбедност да зема примери од други држави за нивното полициско работење, за потоа да може да ги модифицира и имплементира во сопствениот систем.

Во изминативе години МВР вложува големи ресурси во справувањето со мигранската криза, бидејќи таа е фокус во сите држави па и тука, бидејќи како резултат на тоа произлегуваат кривични дела како шверцот на мигранти, бело робје, тероризам, организиран криминал и слично.

3.1 Справување на МВР со тешкото кривично дело: Убиство и обид за убиство

Убиството и обидот за убиство спаѓа во категоријата на класичниот криминал, Овој вид на криминал е најзастапен вид на криминал во нашата држава и учествува со 90% во вкупниот криминал. Насоченото и превентивното работење изминативе неколку години резултираше со намалување на кривичните дела од класичен криминал. Во 2019 година, бележиме најмал број на кривични дела од оваа област за последните 10 години, односно во 2019 година евидентирани се 20.882 кривични дела.³⁷

³⁷ Годишен извештај на МВР (2019)

Улогата на МВР во спречувањето на тешките кривични дела во РСМ за период (2013-2020)

Загрижувачки е фактот што голем дел од убиствата се извршени во домашни услови, односно при семејно насилство, со што се наведува фактот дека домот не преставува сигурно упориште за кое треба да се смета, иако кривичниот законик наведува дека казните за убиствата извршени при семејно насилство најчесто се многу повисоки од основното дело, сепак тоа значи дека во семејството жртвата трпела терор голем временски период, а не само при едно насилно дејствие, што значи дека државата

можела да го спречи убиството доколку го открила семејното насилство пред да тоа кулминира со смртта на жртвата. Министерството за внатрешни работи во тој контекст при спречување на убиствата при семејно насилство се соочува со проблемот на недовербата на граѓаните во државните органи посебно во случаевите повржани со семејното насилство, така огромен број од жртвите не ги пријавуваат случаевите на семејно насилство што може во иднина да кулминира и со нивната смрт, а државните органи неможеле да реагираат во спречување на убиството бидејќи не им било познато ни семејното насилство бидејќи жртвата не го пријавила, доколку на време било детектирано случај на семејно насилство тогаш надредениот орган можел да реагира така што би издал рестриктивни наредби кон сторителот на семејното насилство, Меѓутоа кривичната е од двете страни, од една, бидејќи жртвата не го пријавила делото, но се не е

Улогата на МВР во спречувањето на тешките кривични дела во РСМ за период (2013-2020)

така лесно како што изгледа на прв поглед, од перспектива на жртвата таа можеби имала добра причина зошто не го пријавила делото, дали поради лојалноста кон партнерот, скептицизам во државните органи и полицијата, страв од ретрибуција и слично, од друга страна пак домот е средина каде што приватноста е број еден, така на полицијата не и е лесно да открие потенцијален сторител што можеби би извршил тешко кривично дело убиство или обид за убиство што се случува зад затворени врати во некој дом, од таа причина полицијата најчесто мора да соработува со локалните граѓани и блиски на загрозеното семејство за да утврди постоење на ваква опасност.

Кај обидот за убиство најважна карактеристика што полицијата треба да ја поседува е брзината на која што ќе се појави на местото на кривичното дело од моментот на пријавата, со ова се спречува обидот за убиство да прерасне во убиство, исто така голема е шансата доколку полицијата е исклучително брза и експедитивна да стигне на местото додека сторителот сеуште го извршува делото, при што станува сосема јасно кој е сторителот на кривичното дело, со што се скратуваат огромен број на трошоци и време во гонењето на сторителот и трка со времето пред тој да изврши уште некое тешко кривично дело, исто така мала е шансата сторителот да успее да се вдаде во бег доколку е фатен додека го извршува делото.

Голем дел од овие тешки кривични дела се извршуваат надвор, на улиците, од таа причина исклучително е важно МВР да превземе мерки за ујакнување на заштитата на јавните простори, преку полициски патроли кои ќе бидат активни и дење и ноќе, со тоа се стекнува доверба кај граѓаните во полицијата и добиваат поголемо чувство на лична сигурност, со што се ујачува и доброволноста на граѓаните да соработуваат со полицијата, додека на потенцијаниот сторителот би му се намалила самодовербата а можеби и

потполно би се предомислил од извршувањето на делото доколку има поголема полициска активност на јавните простори.

Убиствата и обидот за убиство како вид тешки кривични дела поради нивната природа спаѓаат во категоријата на кривични дела кои многу тешко можат да се спречат пред самото дело да биде извршено, како што споменавме предходно, МВР неможе купувањето на обичен кујнски нож да го смета за подготвително дејствие за извршувањето на убиството, не наведувајќи го фактот што убиството може да биде извршено на секое место, во секое време и со употреба на многу средства што на прв поглед се сметаат за сосема нормални, не заборавајќи го фактот што убиство може да се изврши и со голи раце, како и реално гледано, главна преокупација на МВР се другите

Улогата на МВР во спречувањето на тешките кривични дела во РСМ за период (2013-2020)

кривични дела што главно преовладуваат во нашата земја, и го разоруваат општеството однатре како тешките кривични дела поврзани со организираниот криминал, корупцијата и др.

Многу често во врска со убиствата во РСМ, сторителите по извршувањето на делото и се предаваат на полицијата, што наведува на фактот дека голем број од убиствата се случуваат во миг и во состојба на висока раздражденост, во нужна одбрана, крајна нужда каде што сторителите немаат предходно досие за вршење на кривични дела, тука на полицијата и е лесна задачата а овој вид на сторители главно по извршување на санкцијата не стануваат повратници.

Додека пак убиствата што се извршени од сериски убиец каде што се извршени со висока професионалност каде се гледа на самото место на кривичното дело преку прикривање на трагите и доказите, тука полицијата има многу тешка задача, доколку сторителот нема досие или не е повратник, тогаш полицијата мора да го идентификува непознатото лице, што е многу тешка задача, тука се настојува кон соработката со граѓаните со цел изработка на скица од лицето на сторителот и преку анализирање на “Modus Operandi”,³⁸ со цел анализирање на психологијата кај сторителот и поврзување на трагите со другите слични кривични дела, што помага при идентификација на непознат сторител.

Голем дел од убиствата што се случуваат во РСМ се пресметки помеѓу криминални банди, групи и поединци, кои се повржани и со корумпираните дејствија на државата кои имаат за цел подмирување на криминални долгови, зделки и водење на криминални бизниси.

3.2 Справување на МВР со тешкото кривично дело: Тешка кражба и разбојништво

Тешките кражби и разбојништва се честа глетка низ РСМ, чии што причини се многубројни, високата стапка на сиромаштијата и невработеноста, како и ниските плати во однос со другите држави од балканот, голем дел од луѓето тоа го прават од очај, за да се извлечат од тешка ситуација и слично. Од друга страна има сторители кои овие дела ги извршуваат како работна дејност, професионалци кои ги извршуваат делата заради личен

³⁸ Спесифични методи што сторителот ги користел при извршување на одредено кривично дело

Улогата на МВР во спречувањето на тешките кривични дела во РСМ за период (2013-2020)

приход во форма на лукративен бизнис или пак од свои лични психолошки нагони како на пример лицата со клептоманија³⁹.

Овој вид на криминал спесифично, во голем дел лично ги погаѓа граѓаните поради фактот што голем дел од кражбите и разбојништвата се случуваат во домовите, јасно може да се убиди опипливоста на овие кривични дела, доколку МВР дозволи овие дела константно да се повторуваат и да имаат само тренд на зголемување тогаш кај граѓаните ќе се развива само смисла на недоверба во државните органи а при спречувањето на овој вид на криминал, неопходна е подршката на граѓаните бидејќи се случува на места што се посебно деликатни и битно е граѓаните да се запознаени со опасноста од овој криминал за да самите да превземаат превентивни мерки за заштита на приватниот имот, бидејќи тие се најдобрата шанса во спречување и превенција на овој криминал, а не МВР.

МВР превзема одредени мерки со цел расчистување на тешките кражби и разбојништва, кои се применуваат во следниот редослед:

- Увид на местото на кривичниот настан
- Претрес на дом и лице
- Испитување на обвинет
- Сослушување на сведоци
- Вештачење

Како што рековме предходно поради природата на овие кривични дела најголемиот удел во спречувањето го имаат самите граѓани, кои во соработка со МВР да ги следат препораките, мора да превземаат одредени мерки со што барем во некоја мера ќе се намали извршувањето на ова дело, преку зголемувањето на сигурноста на приватниот имот (додавање на препреки што сторителот мора да ги совлада со цел да го присвои туѓиот имот и сл.) како и преку одредени дејствија да се намали поводот за граѓаните да не станат цел на напад (чување на дел во парите во банка и сл.)

³⁹ Вид на психичка растроеност, која се карактеризира со компулсивен нагон за присвојување на туѓи предмети.

Улогата на МВР во спречувањето на тешките кривични дела во РСМ за период (2013-2020)

Основните облици на превенција, особено на домовите од провални кражби, се однесуваат на конкретни мерки кои треба да се преземат од страна на општеството, државата и државните институции, а како најосновни мерки се следните:

- да се иницираат трибини со граѓаните во урбаните заедници за да се зголеми едукацијата на истите
- да се дистрибуираат флаери до сите урбани заедници од градот
- да се зголеми осветлувањето од страна на локалната самоуправа во оние делови на градот каде истата е слабо осветлена
- да се зголемат ноќните патроли на полицијата низ местата каде што има висока застапеност на овој тип на криминал

Активностите и дејствијата што МВР ги препорачува да се превземат од страна на граѓаните се:

- да се зголеми соседскиот соживот, а во текот на летото, домот кога во истиот нема никој биде надгледуван од соседот или некој близок роднина
- да се постават тајмери кој ќе се палат во одредено време во ноќта и ќе оставаат впечаток дека во домот има некој
- да се обрне внимание на заклучувањето на влезните врати, вратите од гаражата и прозорците особено во приземјето, истите да бидат адекватно заштитени
- кога се отсутни од домот да не оставаат во истиот пари, злато и друг вреден накит истиот по можност да биде депониран во банка
- пред заминување од домот да не се оставаат белешки дека ќе бидат отсутни за одредено време
- да се исклучи телефонската секретарка во домот

Улогата на МВР во спречувањето на тешките кривични дела во РСМ за период (2013-2020)

- поштата и другите пратки ги подига некој од соседството или близок роднина додека сопственикот не е во куќата.⁴⁰

3.3 Справување на МВР со тешкото кривично дело: Грабнување

Според КЗ на РСМ тој што ќе изврши грабнување на некое лице со намера него или некој друг да го присили да стори, да не стори или да трпи нешто, ќе се казни со затвор од една до десет години.⁴¹

Карактеристично за ова дело е тоа што во најголем број од случаеви е најчесто извршено од страна на професионалци или пак како резултат од организираниот криминал чии што поединци најчесто ги грабнуваат ранливите категории, како жените и децата со цел на нивна работна или сексуална експлоатација, при ваквото грабнување обично да овие лица им се губи и трага и глас и во огромен број на случаеви тие исчезнуваат засекогаш, во вакви ситуации МВР се соочува со готово невозможна мисија за нивно лоцирање од причина што киднаперите користат предходно испланирани рути, превозни средства, безбедни склоништа и др, за да на крајот жртвите да бидат одведени надвор од државата каде што им се губи секој траг. При вакви ситуации најважно е полицијата да работи брзо и ефикасно, со цел да се пресретнат сторители при транспортот на жртвите до крајната дестинација, при што мора да се дознаат информации за превозните средства и склоништа како и рутите што ги користат киднаперите со цел нивно пресретнување.

Кај класичните грабнувања на лица, најчесто сторители ја изнудуваат полицијата или некои трети лица за исполнувањето на целта на грабнувањето, најчесто за финансиски средства, тука најголема шанса за спречување на сторителот е при вршење на размената, при што во најголем број на случаеви сторителот физички се наоѓа во близина каде што се врши размената.

3.4 Справување на МВР со тешкото кривично дело: Силување

Силувањето е такво тешко кривично дело што остава крајно тешки последици врз жртвата и блиските на неа, толку тешки последици што во некои случаеви жртвата не го пријавува делото бидејќи не сака повторно да се соочува со траумите здобиени како резултат на настанот, пред непознати службени лица да ги опишува деталите од настанот како и

⁴⁰ Елена Арсова Кривично-Правни, Криминолошки и Криминалистички карактеристики на кривичното дело тешка кражба – Со посебен осврт врз провалите на каси, Магистерски Труд, Штип, 2017

⁴¹ Член 141 став 1 од КЗ на РСМ (2012 пречистен текст)

Улогата на МВР во спречувањето на тешките кривични дела во РСМ за период (2013-2020)

соочувањето со силувачот во текот на кривичната постапка, сево ова придонесува до фактот да многу вакви дела завршуваат во темната бројка на криминалот и полицијата не е ни свесна дека делото се случило.

Статистиката покажува дека во голем број на случаеви (дури над 60%) жртвата на некој начин го познава сторителот и на некој начин овие дела се извршувани како одмазда, жртвата не ги исполнила очекувањата на силувачот и слично, ова значи дела полицијата може да ги искористи овие информации од жртвата, нормално и поради фактот што жртвата била присутна при извршувањето на делото и може да ги пополни празнините во истрагата во однос на идентификација на местото, времето и идентификација на лицето, меѓутоа проблемот е тоа дали жртвата воопшто ќе го пријави делото и ако го пријави, дали е спремено да соработува со полицијата.

При сослушувањето на жртвата на силување, полицијата треба да биде многу внимателна при нејзиното сослушување, поготово ако се работи за малотетно лице, лицето што ќе го врши сослушувањето мора да биде женско лице, времето и местото да биде одредено според волјата на жртвата, овие разговори најчесто се случуваат во мирни и приватни простории каде што нема премногу службени лица кои можат да ја уплашат или збунат жртвата, прашањата не смеат да бидат двосмислени и навредувачки и поставувани со агресивен тон, пожелно е прашањата да се стриктни и концизни, поставувани со мирен и тивок тон со цел да не се врши притисок, жртвата мора да биде во можност, во кога било време да го прекине разговорот доколку не се чувствува спремена или не е во психичка можност да го продолжи разговорот со службеното лице.

Поради осетливата природа на ова дело, при рочиштата во судот, забрането е вклучувањето на јавноста и новинарите, за жртвата да не се чувствува загрозено.

Министерството за внатрешни работи може да превземе и некои основни чекори за спречување на ова дело, како на пример инсталирање на улично осветлување во темни улици или пак уреди за видео надзор на непредвидливи места низ градовите, исто така

заканите што се испраќаат преку социјалните мрежи треба во некои случаеви да се сметаат за сериозни и да се пријават.

3.5 Справување на МВР со тешкото кривично дело: Тероризам

Моментално, нашата држава не располага со безбедносни индикатори за можната загроеност на РСМ од поединечни акти на тероризам, но мораме да истакнеме дека нашата држава сеуште се соочува со постоење на одредени криминални групи кои делуваат во северните и северозападните делови од нејзината територија и не смее да се заборава фактот дека постојат и одредени групи со низок степен на верски радикализам, и покрај лимитираните активности на тие групи, тие сепак преставуваат потенцијална закана за безбедноста и стабилност, како на нашата земја, така и на регионот на кој РСМ му припаѓа исто така, РСМ е потенцијално подрачје од каде може да се регрутираат идните припадници/членови не само на терористичките, туку и на криминалните организации и групи, и најважно од се, нашата земја е една од најактивните членки на Меѓународната антитерористичка коалиција, што ја прави сосема реална можноста одредени религиозни радикални групи да извршат терористички напади врз институции, граѓани или интереси на РСМ, како и во земјата така и во странство.

Управата за безбедност и контраразузнавање (УБК) како витален дел од МВР игра клучна улога во борбата против тероризмот во РСМ, така УБК е задолжена за истражување, спречување и надзор на нисе насилни акти кои се насочени да го подриваат со Устав утврденото државно уредување на РСМ, а особено за спречување на терористичките активности и кривични дела од областа на организиранот криминал, контраразузнавачка активност, како и други напади на демократските институции на РСМ.

УБК настојува преку постојана активност и надградба на својата професионална структура да го подигне нивото на својата оперативна способност и воедно да одговори на сите закани во однос на безбедноста на РСМ, а особено кога станува збор за заканите од терористичките активности.

Обединувањето на неколку различни аспекти од спротиставувањето и борбата против тероризмот, односно оперативното дејствување и антитерористичката заштита во рамките на УБК(како орган во состав на МВР) и можноста за брзо и ефикасно користење на капацитетите на специјалните акции во случај на терористички напади, овозможува

брзо и ефикасно дејствување на безбедносните органи во спротиставувањето на терористичките напади.⁴²

3.6 Справување на МВР со тешкото кривично дело: Велепредавство и терористичко загрозување на уставниот поредок

Овој вид на тешки кривични дела спаѓаат во категоријата на кривични дела каде што самиот обид и подготвителни дејствија се тешко казниви според законот, бидејќи кривичните дела од овие размери со себе носат најразлични индиции и докази за што всушност сторителот/сторителите се спремаат како на пример, масовни насилни собири и демонстрации, употреба на разни начини со цел застрашување како на пример, пожари, поплави експлозија, насилство и слично, создавајќи чувство на несигурност или страв кај граѓаните, поради намера да го загрози уставниот поредок или безбедноста на РСМ.⁴³

Ваквите кривични дела се многу ретки низ светот и во голем број на случаевите министерствата не се ни спремни за спречување на вакви тешки кривични дела бидејќи не ни доаѓаат во контакт со нив.

Меѓутоа за жал, во РСМ вакво тешко кривично дело се има случено од толку големи размери што ни ден денес не е сосема јасно кој стоел зад организирање на нападот, каде што многу службени лица од самото Министерство за внатрешни работи биле инволвирани во нападот, како и голем број на полициски лица и припадници на армијата и службени лица од други државни органи. Каде што всушност неможе ни со сигурност да се каже на која точно категорија на тешки кривични дела овој морбиден и брутален чин на насилство точно припаѓа, дали на корупција бидејќи биле инволвирани и државните органи или пак на организиран криминал каде што имало злосторничко здружување на граѓани со одредено политичка припадност кои биле манипулирани од непознати лица со голема политичка моќ?

МВР во овој случај нема никаква можност за спречување на ова кривично дело бидејќи тоа е испланирано до последниот детаљ, каде што биле инволвирани и службени лица од

⁴² Улогата на разузнавачките служби во борбата против тероризмот и организираниот криминал – Фердинанд Оџаков – Скопје- 2010, Страна (228-238)

⁴³ КЗ на РСМ член 313 (2012 пречистен текст)

Улогата на МВР во спречувањето на тешките кривични дела во РСМ за период (2013-2020)

самите редови на МВР, тука најдоброто што Министерството за внатрешни работи може да го направи е преку улогата на Одделот за внатрешна контрола, криминалистички истраги и професионални стандарди да се збијат редовите и да се донесат нови стратегии и методи за борбата против корупцијата во рамките во самото министерство, доколку овие лица биле откриени уште во фазата на подготвителните дејствија тогаш можеби тој инцидент и би се спречил.

Упад во Собранието на Македонија (познат и како „Крвавиот четврток“) — насилен инцидент кој се случил на 27 април 2017 година кога околу 300 лица од здружението „За заедничка Македонија“ упаднале во Собранието на Република Македонија со цел да го спречат изборот на Талат Џафери за претседател на Собранието на Македонија. И покрај упадот и насилството, Џафери бил избран за претседател на Собранието, а неговиот избор бил признат од САД, Европската Унија, како и од меѓународната заедница освен Русија. Два дена по настанот, полицијата привела неколкумина учесници во нападот на Собранието. Помеѓу напаѓачите имало вработени во полицијата и армијата, како и поранешни затвореници осудени за тешки кривични дела.

Нападот врз македонското Собрание било кулминацијата на двегодишната политичка криза која завршила со формирање влада предводена од Заев еден месец подоцна. Поради очигледните пропусти на полицијата и нивна вмешаност во упадот, од работа биле суспендирани дваесетина полициски службеници и била покрената дисциплинска постапка против четириесетина други.

МВР во јуни изготвило извештај за полициските пропусти при насилството во македонското Собрание. Според новоименуваниот министер Спасовски, полицијата потфрлила во реакцијата поради партизираноста на челните луѓе во министерството и злоупотребите на службената положба. Од работа биле суспендирани 23 полицајци, а за 45 била покрената дисциплинска постапка. Според извештајот, насилното влегување настанало поради отворање на вратите од пратеници внатре во Собранието, а полициските службеници кои биле задолжени за безбедноста на објектот не презеле никакви дејства да го спречат отворањето. Понатаму се наведува дека раководителот на оперативниот штаб Чавков не издал навремена наредба за повикување на специјалните полициски единици и евакуирање на пратениците.⁴⁴

⁴⁴ Wikipedia.org

3.7 Справување на МВР со тешкото кривично дело: Организиран криминал

Организираниот криминал е уникатна појава, бидејќи за разлика од другите тешки кривични дела кои можат да се извршат само на неколку одредени начини, преку кое се исполнува законското битие на делото, кај организираниот криминал има толку многу варијации, начини и методи за извршување на ова дело, што во одредени ситуации е дури тешко да се разликува и идентификува организираниот криминал, не заборавајќи го фактот што во многу држави, вклучувајќи ја и РСМ голем дел од организираниот криминал, може да се препише дека е извршувач од самиот државен апарат, каде се вмешани службени лица од еден или повеќе државни органи. Организираниот криминал зема се поголем замав во РСМ и поради мигранската криза, кои отвара пат кон извршување на нови тешки кривични дела повржани со шверцување на мигранти, исто така познати е дека поради територијалната поставеност на РСМ на Балканот, може да се забележи дека а транзитна зона за шверц на секакви нелегални работи како дрога, оружје, бело робје и слично, каде што извршителите на овие кривични дела се главно професионалци бидејќи е потребна сериозна подготвеност и умешност за да се оствари личен доход од ова тешко кривично дело.

Во РСМ органи во склоп на МВР кои се надлежни за спречување на организираниот криминал се: **Управата за безбедност и контраразузнавање** и **Одделот за организиран криминал**.

Кога станува збор за откривањето и спротиставувањето на организираниот криминал, а особено во однос на финансирањето на тероризмот потребно е да се наведе дека поставеноста на УБК во рамките на МВР во голема мерка го олеснува овој процес. Не само УБК, туку и Одделот за организиран криминал при бирото за јавна безбедност има одредени надлежности во однос на борбата против организираниот криминал, но истиот го третира од различен аспект и сосема различен обем во споредба со УБК. Постоеноста на две различни организациони единици во рамките на МВР, кои организираниот криминал го третираат од поинаков агол, дава дополнителен квалитет во борбата против организираниот криминал, пред се преку овозможувањето полесно да се согледа можната поврзаност на организираниот криминал со тероризмот и неговото финансирање. Секако дека тоа ќе овозможи во натамошна фаза и преземање конкретни активности за откривање и спречување на организираниот криминал. УБК е еден од столбовите на безбедносно-разузнавачкиот систем, што е уште поважно, УБК е еден од

главните носители на борбата против тероризмот и организираниот криминал, кога станува збор за нашата земја⁴⁵.

3.8 Справување на МВР со тешкото кривично дело: Тешка телесна повреда

Кривичните дела против животот и телото според нивните карактеристики и особености со кои се одликуваат се најелементарниот облик на криминалитет, гледано од социолошка и криминолошка смисла. За овие кривични дела важи констатацијата дека претставуваат основа на казненото право, нема да згрешиме ако кажеме дека без овие дела против животот и телото казненото право нема да постои, иако оваа констатација е доста рестриктивна. Карактеристично кај кривичните дела против животот и телото е тоа што се забележува присуство на биолошкиот момент, па затоа ако се сака да се продере во нивната внатрешност неопходно е запознавање со човековиот агресивитет и човековата агресивност. Кај овие кривични дела забележителен е ретрибутивниот елемент, одмазата, човековата одбранбена моќ и желбата за заштита на секој поединец.⁴⁶

При откривањето на делото тешка телесна повреда клучна е соработката на судската медицина со МВР со цел расветлување на случаевите со тешка телесна повреда. Преку анализирање на повредите може да се пополнат многу детали што им недостасуваат на истрагата на полицијата како со какво оружје е сторено делото и степенот на волјата на сторителот во причинувањето на последиците

Самото вештачење на тешките телесни повреди игра една многу битна улога во севкупното заокружување на кривично-правниот настан и во начинот на кој во иднина ќе се одвива целата судска постапка по конкретното кривично дело и за конкретната повреда. Експертизата на телесните повреди е дел од судската медицина. Од гледна точка на судот експертизата на телесните повреди е потребна при расветлувањето на кривичните дела против животот и телото, кои вклучуваат кривични дела или повреди на интегритетот на телото и влошување на здравјето (телесни повреди, тешки телесни повреди). Со цел објективно и точно да се процени степенот и сериозноста на телесните повреди⁴⁷.

⁴⁵ Улогата на разузнавачките служби во борбата против тероризмот и организираниот криминал – Фердинанд Оџаков – Скопје- 2010

⁴⁶ Кривично-Правен аспект на кривичното дело тешка телесна повреда Марјан Габеров

⁴⁷ Благојче Петревски, Криминологија, кривично право и насилство , Битола.2011

3.9 Справување на МВР со тешките кривични дела чии жртви се жени и деца

Иако може да се каже дека во секое кривично дело можат да се најдат жртви кои припаѓаат на ранливата категорија на луѓе, сепак ние ќе се сконцентрираме на оние тешки кривични дела каде што во **најголемиот** број на случаи токму овие лица се најчестите жртви. Така кај семејното насилство најчести жртви во РСМ се жените, бидејќи општеството во нашата држава може да се каже дека сеуште е доста уназадено во споредба со европските држави, и како резултат на тоа, многу семејства се патријархални каде мажот е главен во семејството, тој е главниот извор на финансиски средства во семејството и како резултат на тоа тој го има последниот збор, а жената му е потчинета и нејзината улога е релативно несменета уште од пред неколку векови, така кога ќе се појави проблемот со семејното насилство жената едноставно неможе да го напушти домот бидејќи во голем број на случаи нема финансиски средства да опстане бидејќи мажот е тој што е задолжен за тоа, следбено на ова, семејното насилство останува во темната бројка на криминалот, жената не го пријавува насилството бидејќи е зависна од мажот за животен приход и како резултат на тоа таа е приморена да трпи тортура дури и со години каде што, како што споменавме предходно може и да кулминира со убиство врз жената.

Тука полицијата е немоќна доколку жртвата или некое трето лице не го пријави делото, затоа важно е обсервација на жртвата кога е надвор од домот, на работно место и слично, преку анализирање на физичката состојба на лицето, трагови на модринки, посекотини, огреботини и слично, може да биде индикација за семејно насилство како и психички индикатори како силна надразденост, стрес, депресија, агресија, дефицит на концентрација и слично, доколку неколку од овие симптоми се присутни тогаш пожелно е граѓанинот да го пријави случајот со цел полицијата да може да утврди за што точно станува збор.

Полициски службеник, секогаш кога има пријава за семејно насилство, а заради отстранување на непосредна и сериозна опасност по животот и физичкиот интегритет на жртвата и членовите на нејзиното семејство, должен е да излезе на местото на настанот и да изготви полициски извештај веднаш, а најдоцна во рок од 12 часа од интервенцијата на настанот. Полицискиот службеник во случаи на семејно насилство, при преземањето на полициските работи и примената на полициските овластувања, оперативно – технички и превентивни мерки утврдени со Законот за полиција, секогаш прави проценка на ризикот по животот и телесниот интегритет на жртвата и на

Улогата на МВР во спречувањето на тешките кривични дела во РСМ за период (2013-2020)

ризикот од повторување на насилството, со цел за заштита на жртвата, преку соодветно управување со ризикот. Полициски службеник ја придружува жртвата во станот или друг простор каде жртвата живее, кога е потребно да ги земе личните работи кои се неопходни за секојдневниот живот. Начинот на проценка на ризикот по животот и телесниот интегритет на жртвата и на ризикот од повторување на насилството, соодветното управување со ризикот, образецот на полицискиот извештај и предлогот за изрекување на привремена мерка за заштита -отстранување на сторителот од домот и забрана за приближување до домот ги пропишува министерот за внатрешни работи.

Полицискиот службеник, при постапување, привремено го одзема оружјето од сторителот и покренува постапка предвидена со закон за одземање на дозволата за оружје, дозволата за колекционерско оружје односно дозволата за носење на оружје. Полицискиот службеник е должен во определен рок до надлежниот суд да достави предлог за изрекување на привремена мерка за заштита -отстранување на сторителот од домот и забрана за приближување до домот и полициски извештај, изготвен од полицискиот службеник. Полицискиот службеник е должен во определен рок, да го извести надлежниот центар за социјална работа заради преземање на мерки за заштита на жртвата⁴⁸.

Во однос на организираниот криминал на трговијата со луѓе, посебен апсект треба да се обрне на трговијата со луѓе чии што жртви се жени и деца, поради нивната природа, тие најчесто се користат поради трудова или сексуална експлоатација, со цел на реализирање на оваа цел, сторителите на овие кривични дела исполнуваат неколку чекори:

Регрутирање – кое се врши со злоупотреба на гореспоменатите карактеристики на потенцијалните жртви (преку лажни ветувања и најизопачени манипулирања со нивната доверба, што често пати се прави и од лицата кои им се познати на жртвите и кон кои нормално е да се има доверба).

Транзит – кој се врши преку т.н. транзитни земји, за каква што служи и нашата земја, во кои жртвите се задржуваат малку, и при тоа веќе се запознаваат со тоа што им се случува, што претставува крајно измачителен процес на трауматизација.

Експлоатација – која е повторувана и сурова, на сите можни начини на кои човекот дефинитивно се поставува како најниско суштество во природата⁴⁹.

⁴⁸ <https://www.pravdiko.mk/merki-na-zashtita-od-semejno-nasilstvo-soglasno-noviot-zakon/>

⁴⁹ Положбата на жртвата во казненото право, Беса Арифи, Скопје, 2010

Улогата на МВР во спречувањето на тешките кривични дела во РСМ за период (2013-2020)

Ние предходно во трудот ја споменавме улогата на МВР во борба против организираниот криминал поврзан со трговијата на бело робје, тука, важно е да се истакнат и ратификуваните меѓународни договори од страна на РСМ бидејќи тие индиректно помагаат во спречувањето на овој криминал и со тоа му помагаат и на МВР во тоа поле:

-Протоколот против недозволено криумчарење мигранти по копнен, воден или воздушен пат

-Протоколот за превенција, сузбивање и казнување на трговијата со луѓе, особено жени и деца

- Конвенцијата на ОН против транснационален организиран криминал

- Декларацијата на државите од Југоисточна Европа против трговија со луѓе, усвоена во Палермо, на 13 декември 2000 година,

- Изјавата за заложба за механизам за размена на информации во врска со трговијата со луѓе во Југоисточна Европа, усвоена во Загреб на 27 ноември 2001 година,

- Изјавата на заложба за законодавството за статусот на тргуваните лица, усвоена во Тирана на 11 декември 2002 година и

-Изјавата на заложба за жртви/сведоци и трговија со деца, усвоена во Скопје, на 10 декември 2003.⁵⁰

4.Четврта глава - Слабостите на системот на МВР во спречување на тешките видови на криминал

Во најголем број на случаевите слабостите на МВР не се однесуваат како резултат на донесените закони, правилници и етиката за однесување на службените лица на МВР, бидејќи реално гледано, тие се преземени од други европски држави кои се далеку поуспешно со справување со криминалот од РСМ, и до некој степен модифицирани за да може да се вклопи во нашиот државен систем, но дали ова го прави степенот на ефикасност еднаков со другите поразвиени држави?, секако дека не, иако, секако донесените закони имаат влијание врз степенот на ефикасноста на државните органи, сепак овие донесени мерки и стратегии се ефикасни само доколку се почитувани и се работи во склоп со органичувањата и надлежностите што ги нуди овој систем, доколку мал дел од службените лица не ги почитуваат, тогаш може да се воведат

⁵⁰ Положбата на жртвата во казненото право, Беса Арифи, Скопје, 2010

дисциплински мерки, меѓутоа ако не се почитуваат од многу ,тогаш тоа прераснува во корупција и организиран криминал каде самата држава е и најголемата опасност кон граѓаните кои таа се обрзала да ги штити.

4.1 Споредба на државниот апарат за спречување на тешките видови на криминал со другите земји

Споредбата на државните апарати за спречување на кривичните дела со другите држави е важен фактор за подобрување на сопствените стратегии и методи во тој контекст, иако не е возможно едноставно да се копираат стратегиите и методите со држави каде стапката на криминал е најниска и сметајќи со тоа дека проблемот со криминалот во една држава би исчезнал, бидејќи има огромен број на фактори што влијаат врз стапката на криминалот во една држава, како прво разноврсноста на популацијата во една држава има голем ефект врз стапката на криминалот, така Соединетите Американски Држави имаат граѓани што се од различни расни групи каде што во многу случаи и ги немаат истите права со останатите граѓани и како резултат на тоа, постои револт кај овие луѓе, што како резултат ја зголемува стапката на криминалот, потоа другите фактори како војни, природни катастрофи, корупцијата на државните органи, големина на популацијата и слично, директно влијаат врз стапката на криминалот.

Меѓутоа за некоја земја да се анализира колку е успешна во спречување на криминалот не треба единствено да се земаат во обзир само бројот на сторени кривични дела во една земја, бидејќи секако дека во земји каде што има многу поголема популација ќе има повеќе извршени кривично дело во споредба со РСМ која има само 2 милиони жители и каде што во рок од една година се детектирани само 2 случаи на организиран криминал во споредба со САД, кој секој ден има барем по 1 случај на организиран криминал.

Бидејќи има огромен број на фактори што влијаат врз криминалитет што готово е невозможно да се утврди дали некоја држава добро се справува со криминалот или пак не. Меѓутоа стратегиите и методите што европските држави ги имплементираат се секако неспорно поефективни од на пример држави кои се познати по својот криминалитет, на пример државите од Јужна Америка, Јужна Африка и слично.

Сепак најголем индикатор за тоа дали државата добро се справува со криминалот се секако односот и степенот на волјата за соработка на граѓаните во една држава бидејќи

тие треба да го чувствуваат успехот на донесените методи и стратегии на државата, според Bruce A. Arrigo, многу од граѓаните својот извор за тоа како полицијата работи го земаат од денешните медиуми, кои во голем број на случаеви ја прикажуваат полицијата како брутална и насилна иако тоа некогаш е точно, не треба секогаш да се земаат во обзир тие информации, бидејќи многу граѓани никогаш во својот живот ќе немаат потреба да влегуваат во судир со полицијата и правосудните органи, и поради тоа, тие својот факт за работењето на полицијата ќе го земат од она што го чуле или виделе⁵¹. Така доколку граѓанинот излезе од својот дом и набљудува како некој полициски службеник насилно се однесува кон друго лице не треба веднаш да се дојде до заклучок дека полицијата во таа земја е брутална и корумпирана, бидејќи за многу такви пристапи на полицијата постои некое оправдување и неможе да се донесе заклучок само од еден случај.

4.2 Споредба со државите со поефикасен државен апарат за спречување на тешките видови на криминал

Мерило за ефикасноста на Полицијата е пред сè како таа се справува со сторители на кривични дела чии сторители се деца или пак лица со психички болести, така во развиените земји како САД при пристапот со сторители на тешки кривични дела кои се деца, казнениот систем не се сведува на проста казна откако кривичното дело е веќе извршено, туку при први знаци на чудно и деликвентско однесување веднаш се наоѓаат начини како да се реши овој проблем пред детето на изврши многу потешко кривично дело, каде што казната затвор е загарантирана што значи уништување на еден млад живот.

Така со примерот на САД и кај други развиени земји пристапот на овој проблем е доста ефикасен бидејќи овој проблем се напаѓа од повеќе страни, така сите едукативни центри во САД се доста способни и имаат обучен кадар кој е задолжен за рана детекција на деликвенцијата кај децата исто така поседуваат доброволни агенции и државни агенции кои исто така се справуваат со овој проблем, притоа полицијата е посебно обучена како да делува кога се работи за дете сторител на кривично дело.

Со комбинација и соработката на три фактори: психолозите, државниот апарат и училишниот систем, заедно применуваат одредени стратегии и методи за спречување на

⁵¹ Introduction to Forensic Psychology, Bruce A. Arrigo, 2003

Улогата на МВР во спречувањето на тешките кривични дела во РСМ за период (2013-2020)

тешкиот криминал кај младите, кои вклучуваат начини за неагресивно решавање на конфликтите⁵².

Друга забелешка кај развиени земји е тоа што се обрнува огромно внимание врз поединечните полициски службеници, бидејќи тие највидливо го прикажуваат работењето на државниот орган задолжен за криминалитетот, така, во изминатите години, имплементирани се многу психолошки тестови со цел на избирање на кандидати за полицијата кои во иднина нема да покажат тенденции на злоупотребување на службената должност, употреба на прекумерна сила и насилство, корупција и слично, меѓутоа психолошките тестови не се прават единствено при приемот, тие се имплементираат доста често и за време на работењето на полицискиот службеник со, цел водење евиденција при промена на психолошката и психофизичката состојба на полицискиот службеник.

Полициските службеници исто така се обучуваат со цел справување на сторителите кои не се способни за рационално размислување, расудување, односно лица со ментални нарушувања и заболувања, оваа обука е главно елементарна и ги опфаќа најчестите заболувања кои покажуваат тенденции на агресивно однесување и можат да причинат тешки кривични дела, оваа обука му дава на полицискиот службеник знаење во одредена ситуација за да го реши случајот на мирен начин, за разлика од употребата на физичка сила која можеби и не е потребна доколку полицискиот службеник биде запознаен со конкретната психичка болест на непресметливото лице⁵³.

Во земјите како Велика Британија и САД, воведена е употребата на камери кои што се лоцирани на предниот дел од телото на полициските службеници и се активни целото време, со ова се документираат настаните кои се случуваат во текот на работното време на полицискиот службеник со што се намалува шансата полицискиот службеник лажно да документира настани и да фалсификува информации, додека ако ја исклучи камерата во текот на работно време мора да ја потенцира причината или му следува одредена санкција или дисциплинска мерка⁵⁴. додека во РСМ камери во службените возила се користат подолго време далеку ќе биде подобрен угледот и ефективната во работењето кај полициските службеници доколку се донесат овие нови мерки, при што веќе и се почнати сериозни дебати за воведувањето на оваа мерка.

Во примерот со Јапонија, земја која има најниски стапки на криминалитет и во споредба со САД и другите развиени европски држави. Јапонците за својата ниска стапка на криминал ги сметаат заслужни полициските методи- пред сè граѓанската полиција. Многу

⁵² Introduction to Forensic Psychology, Bruce A. Arrigo, 2003

⁵³ Introduction to Forensic Psychology, Bruce A. Arrigo, 2003

⁵⁴ Police powers and procedures, England and Wales, October, 2019

држави се заинтересирани за адаптирање на јапонската полициска практика, вклучувајќи ја употребата на “кобани” мали локални полициски станици, каде што полициската должност ја обавуваат граѓани доброволци⁵⁵. САД до некој модифициран степен ја има прифатено оваа пракса на полицијата и како резултат на овие и други мерки САД бележи драстичен пад на насилничкиот криминалитет во последните 25 години.

Според етиката на однесување на полициските службеници во развиените земји може да се забележат напорите вложени во подобрувањето на односите помеѓу полицијата и граѓаните како најбитен фактор за стабилноста во општеството, така во следниот текст е цитирана етиката на однесување на полициските службеници во рамките на локалната заедница:

- Запознајте се со заедницата на која и служите.
- Организирајте средби со лидери и претставници на разни етнички и расни заедници
- Учествувајте во патроли со цел служба на заедниците со етнички разновидни населби
- Зборувајте против етнички или расни стереотипи или негодувања во заедницата и во полициската станица
- Учествувајте во програми за обука за етнички / расни односи понудени од вашите полициски програми
- Зборувајте со членовите на малцинската група во заедниците во кои служите, за да ги научите нивните потреби, поплаки и предлози. Бидете чувствителни и одговорни

Командни и надзорни службеници:

- Организирајте обука за време на службата за да ја насочите полицијата кон важноста на добрите етнички / расни односи и фер, недискриминаторско спроведување на законот
- Изгответе план за акција за подобрување на расни односи, по консултација со разни етнички заедници
- Издавање јасни наредби на соодветен јазик и ставови во однос на различните етнички и расни групи
- Вршење на евалуација на политиките за вработување и унапредување, за да се обезбеди правичност меѓу различните групи

⁵⁵ Прирачник за транснационален криминал и правда- Филип Рајкел –Дата Понс-2009

Улогата на МВР во спречувањето на тешките кривични дела во РСМ за период (2013-2020)

- Активно регрутирање членови на етнички и расни малцинства и на групи кои се помалку застапени во вашата заедница
- Воспоставување механизми за примање и евалуација, на поплаки и предлози од различни припадници на етнички, расни, религиозни и јазични групи во заедницата
- Донесете стратегии за полициско работење во заедницата
- Назначете координатор за односи со малцинства во рамките на вашиот Сектор
- Да се казни дискриминирачки, бесчувствителен или на друг начин несоодветно непрофесионално однесување
- Иницијативи за наградување на службениците кои го подобруваат односот со заедницата
- Обезбедете обука за време на работното време во врска со етнички / расни односи кон сите полициски службеници⁵⁶

4.3 Споредба со државите со понеефикасен државен апарат за спречување на тешките видови на криминал

Во следниот текст накратко ќе ги погледнеме десете држави со највисок степен на криминал во светот и причината за таа негативна појава.

Венецуела има индекс на криминалитет со 84,36, што е највисок во однос на која било земја во светот. Стејт департментот на САД има Ниво 4 предупредување за патување на Венецуела, што укажува дека не е безбедно да се патува во земјата. Високата стапка на криминал во Венецуела се припишува на корупцијата меѓу властите во Венецуела, неправилен судски систем и лошо донесени закони за контрола на оружјето. Поради неодамнешните економски тешкотии во земјата, убиствата, вооружените напади и киднапирањата се намалуваат.

Папуа Нова Гвинеја има индекс на криминалитет со 80,04. Во Папуа Нова Гвинеја, криминалот, особено насилниот, првенствено се поттикнува од брзи социјални, економски и политички промени. Бандите Раскол се занимаваат со мали и големи

⁵⁶Human Rights Standards and Practice for the Police, United Nations, New York and Geneva, 2004

Улогата на МВР во спречувањето на тешките кривични дела во РСМ за период (2013-2020)

криминални активности и се состојат главно од членови со ограничени или неформални можности за образование и вработување. Организираниот криминал во форма на корупција е исто така чест во поголемите градови и во голема мера придонесува за високата стапка на криминал. Дополнително, географијата на Папуа Нова Гвинеја ја прави привлечна за трговија со дрога и луѓе.

Јужна Африка има трета највисока стапка на криминал во светот. Јужна Африка има значително висока стапка на напади, силувања, убиства и други насилни злосторства. Ова се припишува на повеќе фактори, како што се високото ниво на сиромаштија, нееднаквоста, невработеноста и социјалното исклучување и нормализацијата на насилството, меѓу другото. Јужна Африка има највисока стапка на силување во светот со 132,4 инциденти на 100 000 луѓе, поради што Јужна Африка се нарекува „главен град на силување“. Повеќе од 1 од 4 мажи анкетирани од Советот на медицински истражувања во Јужна Африка признале дека извршиле силување.

Авганистан има четврта највисока стапка на криминал. Криминалот е присутен во различни форми, вклучувајќи корупција, атентати / убиства со договори, трговија со дрога, киднапирања и перење пари. По советското повлекување од Авганистан, одгледувањето афион и трговијата со дрога се зголемија, а Авганистан сега е најголемиот недозволен производител на опиум. Од падот на талибанците, стапката на криминал се зголеми во Кабул, неговиот главен град. Распространетата невработеност, исто така, подгрева голем дел од злосторствата во земјата, како што се грабеж и напади. Стејт департментот на САД има издадено предупредување на четврто ниво за Авганистан, советувајќи ги патниците да не одат во земјата поради граѓански немири, вооружен конфликт, криминал и тероризам.

Со индекс на криминалитет на 76,65, **Хондурас** е на петтото место за криминал. Врвот на насилничкиот криминал во Хондурас беше во 2012 година, каде што земјата имаше околу 20 убиства на ден. Извршителите на овие убиства биле типично членови на банди како што се Барио 18 или Мара Салватруча и биле извршени со употреба на огнено оружје. Хондурас исто така се смета за главен пат на дрогата до Соединетите држави. Слабото домашно спроведување на законот ја направи земјата лесна точка за влез во нелегалната трговија со дрога. Стејт департментот на САД има издадено предупредување на трето ниво за Хондурас.

Тринидад и Тобаго има шеста највисока стапка на криминал во светот. Владата на Тринидад и Тобаго се соочува со неколку предизвици во напорите на намалување на криминалот, како што се бирократскиот отпор кон промени, негативното влијание на бандите, дрогата, економската рецесија и преоптоварениот правен систем. Голема побарувачка има и за нелегално оружје, што придонесува кон зголемување на трговија со

Улогата на МВР во спречувањето на тешките кривични дела во РСМ за период (2013-2020)

дрога и активности поврзани со банди. Тринидад и Тобаго има советодавно ниво за патување на ниво 2, што значи дека патниците треба да бидат предпазливи. Посетителите вообичаено се жртви на џепни кражби, напади, кражби и измами.

Бразил ја има седмата највисока стапка на криминал во светот со исклучително високи стапки на насилни злосторства. Стапката на убиства во Бразил е меѓу 30 и 35 убиства на 100.000 жители, ставајќи ја земјата во првите 20 земји според стапката на намерно убиство. Меѓутоа, меѓу 2017 и 2018 година, стапката на убиства паднала за 13% од над 59 000 убиства на 51 000. Најмасовниот проблем во Бразил е организираниот криминал, бидејќи организираниот криминал се прошири последниве години, а насилството меѓу ривалските криминални банди е честа појава. Трговијата со дрога, корупцијата и семејното насилство се сите раширени проблеми во Бразил. Меѓу 10 и 15 жени се убиваат секој ден во Бразил.

Гвајана има осма највисока стапка на криминал ширум светот од 68,15. Гвајана има стапка на убиства околу четири пати поголема од онаа на САД. И покрај напорните барања за лиценцирање за поседување огнено оружје, употребата на оружје од страна на криминалците е вообичаена. Семејното насилство е вообичаено во сите региони на Гвајана, бидејќи спроведувањето на законите за семејно насилство е слабо. Вооружени грабежи се исто така чести, особено во Georgetown, Дополнително, туристите често се жртви на упади во хотели, грабежи и напади. На посетителите на Гвајана им се препорачува зголемена претпазливост поради криминал.

Организираниот криминал е најмасовниот проблем во **Ел Салвадор**, кој придонесува за најголем број социјални насилства, со неговите две најголеми банди, МС-13 и Барио 18. Во Салвадор има околу 25 000 членови на банди, 9 000 во затвор и околу 60 000 млади луѓе во младински банди, кои доминираат во земјата. Бандите, исто така, имаат култивирани односи со шверцери на дрога кои, исто така, резултирале во расправи околу територијата со шверцерите на дрога. Покрај бандите, високата стапка на невработеност и ниските плати во Салвадор ги туркаа семејствата во маргинализирани области каде што злосторствата се вообичаени. Имотните кривични дела, како што се разбојништво, кражба и кражба на возила, се најчестите сторени кривични дела.

На десетото место е **Сирија**. Сирија има многу високо ниво на корупција и мито и високо ниво на имотни деликтни и насилни кривични дела. Во услови на постојана граѓанска војна, земјата исто така доживува широко распространети воени злосторства од страна на Слободната сириска армија и други бунтовнички групи⁵⁷.

⁵⁷ <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/crime-rate-by-country>

4.3 Студии на случај

Како што истакнавме предходно, една од основните цели на МВР покрај спречувањето на кривичните дела, исто така, неопходно е градењето на добри односи со граѓаните и нивната заштита, следниот пример од авторот Bruce A. Arrigo, покажува одредена постапка на полицијата што може да влијае врз тоа како општеството гледа врз неа:

Замислете дека седите дома и слушате огромна врева надвор на улица. Заинтригиран, излегувате надвор да истражите и да откриете дека има поставено блокада на патот веднаш пред вашата кука, на улица и како полициски автомобил, со вклучени сирени и светла, гони друг автомобил. Поради блокадата на патот, автомобилот застанува и полицијата го опкружува автомобилот. Насилно е одвлечен еден млад човек од околу 25 години и е фрлен врз хаубата на полициското возило. Во тоа време, прилично голема толпа се собрала околу сцената, правејќи интересен спектакл. Полицијата грубо извикала неколку неразбирливи наредби до младиот возач, кој во овој момент не пружа отпор на кој било начин, а полицијата го лишува од слобода и го внесува во службеното возило. Полицијата на крајот заминува, со еден преостанат полициски службеник кој им извикува на околните гледачи дека „претставата заврши“ и дека „секој мора да го напушти местото на настанот и веднаш да се врати во своите домови“⁵⁸.

Во овој конкретен случај сосема е природно еден обичен посматрувач да се чувствува згрозено и уплашено од ваквите драстични мерки преземени од полицијата, дали во оваа ситуација полицијата можела да превземе по суптилни методи со цел лишување на слобода на младиот човек или пак токму тоа и го заслужувал сторителот во овој конкретен случај, одговорот на овие прашања граѓанинот неможе да ги добие од полицијата, поради сензитивноста на работата и обигаторноста на се чува службената тајна, граѓанинот е приморан да донесе одлука врз основа на сопствената интуиција, која во најголем број на случаи е погрешна, како што и останатите медиуми ја прикажуваат полицијата, секако дека во голем број на случаи полицијата постапува со преголема сила од колку што е потребно, меѓутоа треба да се земе во обзир од која страна се посматра настанот, така во горенаведениот пример, сосема е логично граѓанинот да покажува заштитничка тенденција кон сторителот, меѓутоа не е запознаен со настаните кои кулминирале со тоа полицијата да постапува со зголемена агресивност, можеби сторителот предходно сторил нешто што го заслужува тој пристап од страна на полицијата повредил полициски службеник, оштетил личен имот и слично.

⁵⁸ Introduction to Forensic Psychology, Bruce A. Arrigo, 2003

Следниот пример е поспесифичен, бидејќи се работи за потенцијален сторител на тешко кривично дело кој е и непресметлив и не е свесен за сопствените постапки и какви последици тие можат да предизвикаат:

Полициски службеник добива повик и му е кажано дека постои барање за интервенција во голема психијатриска институција во центарот на градот. Полицискиот службеник повикува брза помош да пристигне на местото на настанот пред тој да пристигне. За времето кое му требало да пристигне до институцијата, тој е пречекан со метеж од заинтересирани граѓани, збунети членови на персоналот и видно вознемирен пациент од психијатриската институција држејќи нож за путер, кој очигледно го украл од кујната. Човекот во прашањето чекори и мрмори нешто во себе, очигледно силно вознемирен. По проценка на полицаецот, секое движење кон пациентот може да резултира со насилно избувнување. Поради фактот што пациентот поседува потенцијално опасно оружје, ситуацијата мора да се справи со голема претпазливост и умешност со цел да се спречи пациентот да се повреди себеси или некој друг⁵⁹.

Полициските службеници отсекогаш имале проблем кога се работи за сторители кои се непресметливи и со тешки душевни болести и растројства. Затоа во развиените држави постојат разни стратегии и програми кои се дел од обуката и кои се имплементирани за сите полициски службеници.

Секако мора да се земе во обзир дека овие методи не се однесуваат за сите можни психички случаи, туку основните психички растројства кои најчесто можат да избувнат во акт на агресија, каде што со помош на говорот а не со употреба на сила, да се спречи непресметливиот сторител во сторување на тешко кривично дело, така на пример со мирен тон да му се објасни на потенцијалниот сторител дека тоа што сака да го направи е спротивно со законот или пак да му ја објасни реалната ситуација во која се наоѓа а не онаа имагинарната која често ја умислуваат непресметливите сторители со тешки психички заболувања.

Исто така битно е да се нагласат лошите односи на МВР кон сторители со психички заболувања, кои често се третираат како инфериорни кон однос однос на обичните луѓе и наместо да добиваат адекватна здравствена нега и грижа тие најчесто се осудувани и притворувани заедно со останатите сторители на кривични дела кои се пресметливи, со што се ствараат невозможни услови за остварување на целта за рехабилитација.

⁵⁹ Introduction to Forensic Psychology, Bruce A. Arrigo, 2003

5.Заклучок

Од сево ова сумирано може да се заклучи дека МВР се соочува со огромен репертоар на опасности од тешки кривични дела, кој всушност, горенаведените во овој научен труд, се само најосновните видови на кривични дела, во реалноста, РСМ се соочува и со многу други, подвидови, чии што, сторители со трпение чекаат, за да ја искористат ранливата положба на Македонија во иднина.

Иако РСМ до некој степен ефективно се справува со традиционалните видови на криминал, каде што непријателот е добро познат, методите и средствата добро применети и ефективни, искуството во справување со традиционалниот тежок криминал е исто така поопширно, и е во чекор со нашите соседни држави, со кои одржуваме добри односи, и ги имплементираме нивните методи за справување со криминалот, како и меѓусебната соработка со цел водење на статистика за попроблематичните видови на криминал, иако традиционалните тешки кривични дела како убиства и силување секогаш ќе бидат присутни, реално гледано тие се во фаза на изумирање, бидејќи ќе се заменат со нови, многу поопасни тешки кривични дела како трговијата со бело робје и дрогата, кои на глобално ниво, се далеку поразорни од изолираните случаи на убиства и силувања.

Светот и МВР се соочува со нови видови на криминал од кој, најопасни, видно се организираниот криминал, внатрешната корупција и тероризмот, бидејќи РСМ неодамна стана нова членка на НАТО, терористите од блискиот исток сега имаат свои интереси за напади врз Македонија, тероризмот исто така може да биде лансиран и преку компјутер, односно со новиот вид на криминален подвид, сајбер тероризмот кој ја комбинира уништувачката и разорната моќ на тероризмот, од една страна, а од друга страна суптилноста, и моќноста да се врши кривично дело од комфорот на својот дом, километри одалачени на другата страна на светот.

Доколку МВР стреми кон заштита на своите граѓани од овие нови видови на криминал тогаш и претстои голема задача, пред се софистицирање на кадрите за да можат да го сузбијат овој криминал, набавување на нова опрема од другите пософистицирани земји, кои ефективно се справиле со новите видови на криминал, организирање на саеми, презентации, со цел обука, одвојување на поголем буџет за борба против криминалот, и сл.

Исто така нужно е подобрување и односот помеѓу државните органи на прогонот, и граѓаните, моментално тоа е многу ниско, една од причините зошто стапката на темната

Улогата на МВР во спречувањето на тешките кривични дела во РСМ за период (2013-2020)

бројка на криминалот е висока во државата, е бидејќи многу од жртвите одбиваат да го пријават случајот во полиција од причина што не им веруваат на државните органи дека ефективно ќе се справат со сторителот на кривичното дело, имаат страв дека нивниот приватен живот ќе излезе на виделина, а сторителот по одлежување на казната, најчесто продолжува да ја малтретира жртвата.

6. Користена Литература

- 1) **Владо, Камбовски.** Казнено право-општ дел, Скопје, 2006
- 2) **Владо, Камбовски.** Казнено право-посебен дел, Скопје, 2003
- 3) **Методија Ангелески.** Вовед во криминалистиката, Скопје, 2007
- 4) **Љупчо Арнаудовски.** Криминологија, Скопје, 2007
- 5) www.wikipedia.org
- 6) <https://mvr.gov.mk/>
- 7) **Introduction to Forensic Psychology,** Bruce A. Arrigo, 2003
- 8) **Police powers and procedures, England and Wales,** October, 2019
- 9) **Human Rights Standards and Practice for the Police,** United Nations, New York and Geneva, 2004
- 10) **Закон за полиција на РСМ**
- 11) **Кривичен законик на РСМ**
- 12) <http://www.stat.gov.mk/>
- 13) <http://www.justice.gov.mk/>
- 14) <https://www.pravdiko.mk/>
- 15) **Д-р Олга Кошевалиска** Скрипта за казнено право – применета програма.
- 16) **Благојче Петревски,** Криминологија, кривично право и насилство , Битола
- 17) **Доцент д-р Лазар Нанев,** Практикум по предметот Казнено процесно право, Штип, 2010
- 18) **Елена Арсова** Кривично-Правни, Криминолошки и Криминалистички карактеристики на кривичното дело тешка кражба –Со посебен осврт врз провалите на каси, Магистерски Труд, Штип, 2017

Улогата на МВР во спречувањето на тешките кривични дела во РСМ за период (2013-2020)

20) **Фердинанд Оџаков** Улогата на разузнавачките служби во борбата против тероризмот и организираниот криминал — Скопје- 2010

21) **Филип Рајкел** Прирачник за транснационален криминал и правда—Дата Понс-2009

22) **Беса Арифи**, положбата на жртвата во казненото право, Скопје, 2010

23) **Годишни извештаи** на МВР

24) <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/crime-rate-by-country>